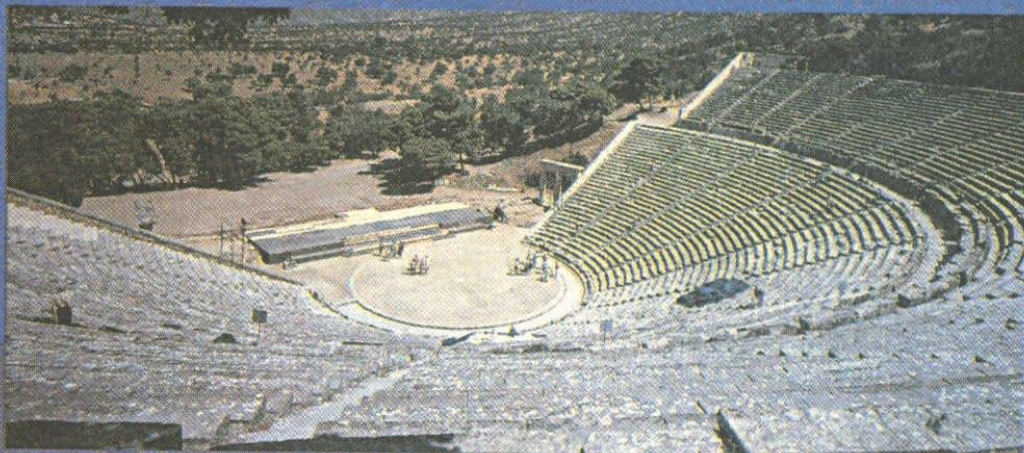

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ
ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Β΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
Πρόγραμμα Γενικής Παιδείας

Τόμος 2ος

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ
ΑΝΤΙΓΟΝΗ – ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 2ος
Α' Επεισόδιο - Α' Στάσιμο
Β' Επεισόδιο – Β' Στάσιμο
Στίχοι: 162 - 375

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Δημήτριος Δρακόπουλος
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Κώστας Ναστούλης
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Χρίστος Γ. Ρώμας
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Χρύσα Αλεξοπούλου
δ.φ., Καθηγήτρια Β/θμιας Εκπ/σης
Δημήτριος Δρακόπουλος
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Κώστας Ναστούλης
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Χρίστος Γ. Ρώμας
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Νικόλαος Ραγκούσης,
τ. Πάρεδρος Π.Ι.
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ
Κώστας Μπαλάσκας,
Σύμβουλος Π.Ι.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Κ.Χ. Μύρης
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ
Τάσος Ρούσσο

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

**Χριστίνα Βέικου, Σύμβουλος
Σωτήρης Γκλαβάς, Μόνιμος Πάρεδρος**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ

**Εμμανουήλ Βλάχος
Επίκ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών**

ΚΡΙΤΕΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

**Δημήτριος Κούστας
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Γιάννης Σταμουλάκης
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Γεράσιμος Χρυσάφης
Επίκ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών**

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

**Μαρία Γίωση
Λέκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών
Αναστασία Πατούνα
Καθηγήτρια Β/θμιας Εκπαίδευσης
Αθανάσιος Φραγκούλης
Σχολικός Σύμβουλος**

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ

ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

**Ομάδα Εργασίας του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής
Πολιτικής(Ακριτίδου Ελένη, Καραμπέτσου Βασιλική)**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ – ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 2ος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το εικονογραφικό υλικό του βιβλίου προέρχεται από αρχεία και εκδόσεις Μουσείων, Εκδοτικών οίκων, επιστημόνων και συλλεκτών. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ευχαριστεί όλους θερμά.

Ιδιαίτερως ευχαριστεί την Εθνική Πινακοθήκη, το Εθνικό Θέατρο, την Δ.Ε.Π.Α.Σ.Δ.Α, την Εκδοτική Αθηνών, τον Εκδοτικό Οίκο Ολκός, το Θέατρο Τέχνης, τον αρχαιολογιστορικό της Τέχνης René Percheron, τον Νικόλαο Αστεριάδη, τους ζωγράφους Σαράντη Καραβούζη και Χρίστο Γαρουφαλή και τους γλύπτες Μιχάλη Κευγά και Διονύση Γερολυμάτο για τη διάθεση φωτογραφικού υλικού και εγχρώμων διαφανειών.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

**2. Ανδριάντας του Σοφοκλέους. Μάρμαρο. Ρωμαϊκό
αντίγραφο
του 4ου αιώνα π.Χ.
Μουσείο Βατικανού.**

**Δ. ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Κ. ΝΑΣΤΟΥΛΗΣ
Χ. Γ. ΡΩΜΑΣ**

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

162 ΚΡ. Ἄνδρες, τὰ μὲν δὴ πόλεος ἀσφαλῶς θεοὶ
πολλῶ σάλῳ σείσαντες ὤρθωσαν πάλιν·

ὑμᾶς δ' ἐγὼ πομποῖσιν ἐκ πάντων δίχα

165 ἔστειλ' ἰκέσθαι, τοῦτο μὲν τὰ Λαΐου
σέβοντας εἰδὼς εὖ θρόνων ἀεὶ κράτη,
τοῦτ' αὖθις, ἠνίκ' Οἰδίπους ὤρθου πόλιν,
κάπει διώλετ', ἀμφὶ τοὺς κείνων ἔτι
παῖδας μένοντας ἐμπέδοις φρονήμασιν.

170 Ὅτ' οὖν ἐκεῖνοι πρὸς διπλῆς μοίρας μίαν
καθ' ἡμέραν ὄλοντο παίσαντές τε καὶ
πληγέντες αὐτόχειρι σὺν μιάσματι,
ἐγὼ κράτη δὴ πάντα καὶ θρόνους ἔχω
γένους κατ' ἀγχιστεῖα τῶν ὀλωλότων.

175 Ἀμήχανον δὲ παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν
ψυχὴν τε καὶ φρόνημα καὶ γνώμην, πρὶν ἂν
ἀρχαῖς τε καὶ νόμοισιν ἐντριβῆς φανῆ.

Ἐμοὶ γὰρ ὅστις πᾶσαν εὐθύνων πόλιν
μὴ τῶν ἀρίστων ἄπτεται βουλευμάτων,

180 ἀλλ' ἐκ φόβου του γλῶσσαν ἐγκλήσας ἔχει,
κάκιστος εἶναι νῦν τε καὶ πάλαι δοκεῖ·

ΚΡΕΩΝ

162 Πολίτες, την πόλη πάλι στήσανε στα πόδια της,
αφού τη σείσαν οι θεοί με μέγα σάλο.

Εγώ με κήρυκες κι απ' όλους χώρια

165 έστειλα και σας κάλεσα· ήξερα κατ' αρχήν
τη σταθερή σας αφοσίωση στο θρόνο του Λαΐου·
όταν με τον Οιδίποδα η πόλη ορθοπόδισε
κι όταν εκείνος χάθηκε, με νομιμοφροσύνης
κύρος περιφρουρήσατε και τα παιδιά του.

170 Όταν εκείνα χάθηκαν την ίδια μέρα
δίνοντας παίρνοντας πληγές που μοίρασαν
με βέβηλο το χέρι μεταξύ τους,
εγώ την εξουσία δικαιοματικά κατέλαβα,
λόγω συγγενικών δεσμών με τους χαμένους.

175 Αδύνατο να μάθεις ανθρώπου κανενός
φρόνημα, γνώμη και ψυχή, προτού
ν' ακονιστεί στην εξουσία και στο νόμο.
Για μένα, όποιος καθοδηγεί μια πόλη
και δε φτάνει στις καλύτερες δυνατές αποφάσεις

180 αλλά φοβάται καταπίνοντας τη γλώσσα του,
είναι φαύλος ηγέτης και τώρα και παντού.

182 καὶ μείζον' ὅστις ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πάτρας
φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω.

Ἐγὼ γάρ, ἴστω Ζεὺς ὁ πάνθ' ὀρῶν ἀεὶ,

185 οὔτ' ἂν σιωπήσαιμι τὴν ἄτην ὀρῶν
στείχουσαν ἀστοῖς ἀντὶ τῆς σωτηρίας,
οὔτ' ἂν φίλον ποτ' ἄνδρα δυσμενῆ χθονὸς
θείμην ἑμαυτῷ, τοῦτο γιγνώσκων ὅτι
ἦδ' ἐστὶν ἡ σώζουσα καὶ ταύτης ἔπι

190 πλέοντες ὀρθῆς τοὺς φίλους ποιοῦμεθα.
τοιοῖσδ' ἐγὼ νόμοισι τήνδ' αὔξω πόλιν.

Καὶ νῦν ἀδελφὰ τῶνδε κηρύξας ἔχω
ἀστοῖσι παίδων τῶν ἀπ' Οἰδίου περὶ
Ἐτεοκλέα μὲν, ὃς πόλεως ὑπερμαχῶν

195 ὄλωλε τῆσδε, πάντ' ἀριστεύσας δορί,
τάφῳ τε κρύψαι καὶ τὰ πάντ' ἀφαγνίσαι
ἂ τοῖς ἀρίστοις ἔρχεται κάτω νεκροῖς·

182 Κι όποιος απ' την πατρίδα του το φίλο
προτιμά, τον έχω για μηδενικό.

Εγώ-μάρτυρας ο θεός ο παντεπόπτης-

185 ούτε θα σιωπούσα βλέποντας τη συμφορά
την πόλη να σιμώνει αντί τη σωτηρία

ούτε φίλο μου θα 'κανα της χώρας τον εχθρό,

γιατί το ξέρω πως είναι μοναδικό σωσίβιο

και μόνο πάνω στης πόλης το σκαρί,

190 ορθό σαν πλέει, δημιουργούμε τις φιλίες μας.

Εγώ με τέτοιους νόμους του κράτους την ισχύ θ'
αυξήσω.

Και τώρα, σύμφωνα μ' αυτά στην πόλη

διακήρυξα για τα παιδιά του Οιδίποδα :

τον Ετεοκλή, που χάθηκε σαν ήρωας στη μάχη

195 υπερασπίζοντας την πόλη του, τάφος να τον δεχτεί
με προσφορές τιμής, καθώς αρμόζει στους ήρωες
νεκρούς.

198 τὸν δ' αὖ ξύναιμον τοῦδε, Πολυνείκην λέγω,
ὃς γῆν πατρώαν καὶ θεοὺς τοὺς ἐγγενεῖς

200 φυγὰς κατελθὼν ἠθέλησε μὲν πυρὶ
πρῆσαι κατάκρας, ἠθέλησε δ' αἵματος
κοινοῦ πάσασθαι, τοὺς δὲ δουλώσας ἄγειν,
τοῦτον πόλει τῆδ' ἐκκεκήρυκται τάφῳ
μήτε κτερίζειν μήτε κωκῦσαί τινα,

205 ἔαν δ' ἄθαπτον καὶ πρὸς οἰωνῶν δέμας
καὶ πρὸς κυνῶν ἐδεστὸν αἰκισθέν τ' ἰδεῖν.
Τοιόνδ' ἐμὸν φρόνημα, κοῦποτ' ἔκ γ' ἐμοῦ
τιμὴν προέξουσ' οἱ κακοὶ τῶν ἐνδίκων.

Ἄλλ' ὅστις εὖνους τῆδε τῆ πόλει, θανῶν

210 καὶ ζῶν ὁμοίως ἐξ ἐμοῦ τιμήσεται.

ΧΟ. Σοὶ ταῦτ' ἀρέσκει, παῖ Μενοικέως, ποιεῖν,
τὸν τῆδε δύσνον καὶ τὸν εὐμενῆ πόλει·
νόμῳ δὲ χρῆσθαι παντί, τοῦτ' ἔνεστί σοι
καὶ τῶν θανόντων χῶπόσοι ζῶμεν πέρι.

215 ΚΡ. Ὡς ἂν σκοποὶ νῦν ἦτε τῶν εἰρημένων.

ΧΟ. Νεωτέρῳ τῷ τοῦτο βαστάζειν πρόθεσ.

ΚΡ. Ἄλλ' εἴς' ἐτοῖμοι τοῦ νεκροῦ γ' ἐπίσκοποι.

ΧΟ. Τί δῆτ' ἂν ἄλλο τοῦτ' ἐπεντέλλοις ἔτι;

ΚΡ. Τὸ μὴ 'πιχωρεῖν τοῖς ἀπιστοῦσιν τάδε.

220 ΧΟ. Οὐκ ἔστιν οὔτῳ μῶρος ὃς θανεῖν ἐρᾷ.

ΚΡ. Καὶ μὴν ὁ μισθός γ' οὔτος· ἄλλ' ὑπ' ἐλπίδων
ἄνδρας τὸ κέρδος πολλάκις διώλεσεν.

198 Τον αδερφό του πάλι, τον Πολυνείκη εννοώ,
που χώρα πατρική και ντόπιους θεούς

200 εξόριστος γυρνώντας θέλησε πέρα για πέρα
να πυρπολήσει, δικό του αίμα
θέλησε να πιει, δικούς του στη σκλαβιά να σύρει,
αυτόν, λέω, στην πόλη τούτη βγήκε προσταγή
κανείς να μη νεκροστολίσει, να μη θρηνήσει κανείς,

205 να τον αφήσουν άθαφτο, κορμί ρημάδι,
τα σκυλιά να τον ξεσκίσουν και τα όρνια.

Αυτή 'ναι η θέλησή μου· ποτέ δε θα τιμήσω
εγώ περισσότερο τους άδικους από τους δίκαιους.
Νεκρό και ζωντανό το ίδιο θα τιμήσω

210 αυτόν που με της πόλης τα νερά πηγαίνει.

ΧΟ. Ό,τι σ' αρέσει, Κρέοντα, να κάνεις,
γι' αυτόν που δυστροπεί, γι' αυτόν που πειθαρχεί στην
πόλη.

Είναι δικαίωμά σου να κάνεις χρήση νόμου, όπου θες,
για πεθαμένους· ακόμη και για μας τους ζωντανούς.

215 ΚΡ. Εγγυητές τώρα να γίνετε των λόγων μου.

ΧΟ. Βάλε να φορτωθεί το βάρος νεότερος κανείς.

ΚΡ. Οι σκοπιές του νεκρού είναι στη θέση τους.

ΧΟ. Έξω απ' αυτό, τι άλλο θες ακόμη;

ΚΡ. Να μη σας βρούνε βολικούς οι παραβάτες.

220 ΧΟ. Πού να βρεθεί τρελός που θέλει να πεθάνει.

ΚΡ. Έτσι θα πληρωθεί στ' αλήθεια· όμως πολλές φορές
τον άνθρωπο τον έφαγαν ελπίδες κέρδους.

(Φτάνει από τους αγρούς ένας από τους φύλακες του
νεκρού Πολυνείκη.)

ΦΥΛΑΞ

223 Ἄναξ, ἐρῶ μὲν οὐχ ὅπως τάχους ὑπο
δύσπνους ἰκάνω κοῦφον ἐξάρας πόδα.

225 Πολλὰς γὰρ ἔσχον φροντίδων ἐπιστάσεις,
ὁδοῖς κυκλῶν ἐμαυτὸν εἰς ἀναστροφήν·
ψυχὴ γὰρ ἠΐδα πολλά μοι μυθουμένη,
τάλας, τί χωρεῖς οἷ μολῶν δώσεις δίκην;
τλήμων, μενεῖς αὖ; κεῖ τάδ' εἴσεται Κρέων

230 ἄλλου παρ' ἀνδρός, πῶς σὺ δῆτ' οὐκ ἀλγυνῆ;
Τοιαῦθ' ἐλίσσω ἦνυτον σχολῆ βραδύς,
χοῦτως ὁδὸς βραχεῖα γίννεται μακρά.
Τέλος γε μέντοι δεῦρ' ἐνίκησεν μολεῖν
σοί· κεῖ τὸ μηδὲν ἐξερῶ, φράσω δ' ὅμως.

235 Τῆς ἐλπίδος γὰρ ἔρχομαι δεδραγμένος,
τὸ μὴ παθεῖν ἂν ἄλλο πλὴν τὸ μόρσιμον.
ΚΡ. Τί δ' ἐστὶν ἀνθ' οὗ τήνδ' ἔχεις ἀθυμίαν;
ΦΥ. Φράσαι θέλω σοι πρῶτα τὰμαυτοῦ· τὸ γὰρ
πρᾶγμ' οὔτ' ἔδρασ' οὔτ' εἶδον ὅστις ἦν ὁ δρῶν

240 οὐδ' ἂν δικαίως ἐς κακὸν πέσοιμί τι.

ΦΥΛΑΚΑΣ

223 Βασιλιά, δε θα σου πω πως έφτασα πετώντας
ούτε πως η πιλάλα μ' έχει λαχανιάσει·

225 το γυρόφερνα, κοντοστάθηκα πολλές φορές,
είπα να τα μαζεύω και να κάνω πίσω.

Η ψυχούλα μου το 'λεγε και το ξανάλεγε:

δόλιε, πού πας, θα σε καθίσουν στο σκαμνί·

σταμάτησες, κακόμοιρε; Κι αν ο Κρέοντας τα μάθει

230 από κανέναν άλλονε, θα σε παιδέψει.

Το κλωθογύριζα κι ερχόμουνα κι αργά και σιγανά,
έτσι που δρόμος λιγοστός παραμεγάλωσε.

Με τα πολλά, πάντως, κατάφερα να 'ρθώ σε σένα.

Δεν ξέρω τίποτα, μα θα μιλήσω.

235 Έρχομαι και κρατώ στη χούφτα την ελπίδα
πως το γραμμένο θα με βρει και τίποτε άλλο.

ΚΡ. Τι συμβαίνει κι έχεις αναστατωθεί;

ΦΥ. Πρώτα να πω τα δικά μου· ούτε το 'καμα

ούτε κι είδα ποιος ήταν που το 'καμε,

240 ούτε και δίκιο θα 'ναι εγώ να το πληρώσω.

241 ΚΡ. Εὖ γε στοχάζη κάποφράγνυσαι κύκλω
τὸ πρᾶγμα· δηλοῖς δ' ὥς τι σημαίνων νέον.

ΦΥ. Τὰ δεινὰ γάρ τοι προστίθησ' ὄκνον πολύν.

ΚΡ. Οὐκ οἶδ' ἔρεῖς ποτ', εἴτ' ἀπαλλαχθεὶς ἄπει;

245 ΦΥ. Καὶ δὴ λέγω σοι· τὸν νεκρὸν τις ἀρτίως
θάψας βέβηκε κάπῃ χρωτὶ διψίαν
κόνιν παλύνας κάφαγιστεύσας ἂ χρῆ.

ΚΡ. Τί φῆς; τίς ἀνδρῶν ἦν ὁ τολμήσας τάδε;

ΦΥ. Οὐκ οἶδ'· ἐκεῖ γὰρ οὔτε του γενῆδος ἦν

250 πλήγμ', οὐ δικέλλης ἐκβολή· στύφλος δὲ γῆ
καὶ χέρσος, ἀρρῶξ οὐδ' ἐπημαξευμένη
τροχοῖσιν, ἀλλ' ἄσημος οὐργάτης τις ἦν.

Ὅπως δ' ὁ πρῶτος ἡμῖν ἡμεροσκόπος
δείκνυσι, πᾶσι θαῦμα δυσχερὲς παρῆν·

255 ὁ μὲν γὰρ ἠφάνιστο, τυμβήρης μὲν οὐ,
λεπτὴ δ', ἄγος φεύγοντος ὥς ἐπῆν κόνις.

Σημεῖα δ' οὔτε θηρὸς οὔτε του κυνῶν
ἐλθόντος, οὐ σπάσαντος ἐξεφαίνετο.

Λόγοι δ' ἐν ἀλλήλοισιν ἐρρόθουν κακοί,

260 φύλαξ ἐλέγχων φύλακα, κἂν ἐγίγνετο
πληγὴ τελευτῶσ', οὐδ' ὁ κωλύσων παρῆν.

241 ΚΡ. Μια στο καρφί χτυπάς και μια στο πέταλο·
κάτι σημαντικό μας φέρνεις σίγουρα.

ΦΥ. Οκνό καματερό κακό μαντάτο.

ΚΡ. Πριν πάρεις πόδι, θα μιλήσεις τέλος πάντων;

245 ΦΥ. Θα σου μιλήσω, να! Κάποιος προσώρας τον
νεκρό

τον έθαψε και λάκισε, αφού με σκόνη

τον πασπάλισε ξερή και μ' αγιασμό τον ράντισε.

ΚΡ. Τι λες; Ποιος άντρας τόλμησε μια τέτοια πράξη;

ΦΥ. Δεν ξέρω. Δεν είχε ο τόπος λάκκο από τσαπί

250 ουδέ σωρό από φτυάρι· χύμα χέρσο,
σκληρό σαν πέτρα και πουθενά ροδιές
από αμάξι· ο δράστης άφαντος.

Μόλις μας το 'δειξε της μέρας ο σκοπός

ο πρώτος, μας φάνηκε παράξενο μυστήριο.

255 Ο πεθαμένος άφαντος, όχι θαμμένος,
σκόνη τον σκέπαζε λεπτή, για να ξορκίσει το κακό.

Χνάρι θεριού, σκυλιού, κανένα

που να 'ρθε και τον σπάραξε δε φαίνονταν.

Βαρύ βρισίδι ξέσπασε· ο ένας στον άλλο

260 το 'ριχνε και θα 'πεφτε και ξύλο στα στερνά·
κανείς δε βρίσκονταν να μπει στη μέση.

262 Εἷς γάρ τις ἦν ἕκαστος οὐξειργασμένος,
κούδεις ἔναργής, ἀλλ' ἔφευγε μὴ εἰδέναι.

Ἴημεν δ' ἑτοῖμοι καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν,

265 καὶ πῦρ διέρπειν, καὶ θεοὺς ὀρκωμοτεῖν
τὸ μήτε δρᾶσαι μήτε τῷ ξυνειδέναι
τὸ πρᾶγμα βουλευσάντι μήτ' εἰργασμένῳ.

Τέλος δ' ὅτ' οὐδὲν ἦν ἐρευνῶσιν πλέον,
λέγει τις εἷς, ὃς πάντας ἐς πέδον κᾶρα

270 νεῦσαι φόβῳ προὔτρεψεν· οὐ γὰρ εἶχομεν
οὔτ' ἀντιφωνεῖν οὔθ' ὅπως δρῶντες καλῶς
πράξαιμεν. Ἴην δ' ὁ μῦθος ὡς ἀνοιστέον
σοὶ τοῦργον εἶη τοῦτο κούχῃ κρυπτέον.

Καὶ ταῦτ' ἐνίκα, κάμῃ τὸν δυσδαίμονα

275 πάλος καθαιρεῖ τοῦτο τάγαθὸν λαβεῖν.

Πάριμι δ' ἄκων οὐχ ἔκοῦσιν, οἶδ' ὅτι·
στέργει γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν.

ΧΟ. Ἄναξ, ἐμοί τοι μή τι καὶ θεήλατον
τοῦργον τόδ' ἡ ξύννοια βουλεύει πάλαι.

262 Ο ένας τον άλλο έπαιρνε για φταίχτη,
όμως κανένας τσακωτός· γλίστραγε πως δεν ήξερε.
Ήμαστε πρόθυμοι και σίδερο να πιάσουμε καυτό,

265 να μπούμε στη φωτιά μπουσουλητά, να
ορκιστούμε

πως δεν το κάναμε, ούτε που ξέραμε να το 'βαλε
κανείς στο νου του ούτε κι αν το 'κανε ποτές.
Τέλος, όσο κι αν ψάχναμε, δε βρίσκαμε λογαριασμό.
Ξέρω 'γω ποιος, κάτι λέει και μας έσπρωξε στη γη

270 να σκύψουμε κεφάλι φοβισμένοι· αντίρρηση
δεν είχαμε και πώς να βρούμε το σωστό δεν ξέραμε.
Έλεγε λοιπόν να καταγγείλουμε σε σένα
την περίπτωση, κι ότι δεν έπρεπε κρυφή να μείνει.
Ο λόγος τούτος κέρδισε, και μένα τον κακότυχο

275 ο κλήρος καταδίκασε να φέρω το καλό μαντάτο·
ήρθα με το στανιό, με το στανιό με δέχονται, το ξέρω.
Ποιος καλοδέχεται κακό μαντατοφόρο;
ΧΟ. Βασιλιά, ώρα πολλή γυρίζει στο μυαλό μου
μήπως είναι θεόσταλτο το πράγμα τούτο 'δω.

280 ΚΡ. Παῦσαι, πρὶν ὀργῆς κάμῃ μεστῶσαι λέγων,
μὴ 'φρευρεθῆς ἄνους τε καὶ γέρων ἅμα.
Λέγεις γὰρ οὐκ ἀνεκτὰ δαίμονας λέγων
πρόνοϊαν ἴσχειν τοῦδε τοῦ νεκροῦ πέρι.
Πότερον ὑπερτιμῶντες ὡς εὐεργέτην

285 ἔκρυπτον αὐτόν, ὅστις ἀμφικίονας
ναοὺς πυρώσων ἦλθε κἀναθήματα
καὶ γῆν ἐκείνων καὶ νόμους διασκεδῶν;
ἢ τοὺς κακοὺς τιμῶντας εἰσορᾶς θεοῦς;
Οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ ταῦτα καὶ πάλαι πόλεως

290 ἄνδρες μόλις φέροντες ἐρρόθουν ἐμοί
κρυφῆ, κάρα σείοντες, οὐδ' ὑπὸ ζυγῶ
λόφον δικαίως εἶχον, ὡς στέργειν ἐμέ.
Ἐκ τῶνδε τούτους ἐξεπίσταμαι καλῶς
παρηγμένους μισθοῖσιν εἰργάσθαι τάδε.

295 Οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἶον ἄργυρος
κακὸν νόμισμ' ἔβλαστε· τοῦτο καὶ πόλεις
πορθεῖ, τόδ' ἄνδρας ἐξανίστησιν δόμων
τόδ' ἐκδιδάσκει καὶ παραλλάσσει φρένας
χρηστάς πρὸς αἰσχρὰ πράγμαθ' ἴστασθαι βροτῶν

300 πανουργίας δ' ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν
καὶ παντὸς ἔργου δυσσέβειαν εἰδέναί.

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

280 παῦσαι (προστ. αορ. του ρ. παύομαι) = πάψε
πρίν ... μεστῶσαι (πρίν καί με μεστῶσαι ὀργῆς =
προτού με γεμίσεις με θυμό
μεστόω-ῶ > μεστός = γεμίζω
λέγων (τροπ. μτχ.) = με τα λόγια σου
ἄνους (< ἄ + νοῦς) = άμυαλος, αστόχαστος
καὶ γέρων ἄμα (=καίπερ γέρων -ενν. ὄν-) = αν και
είσαι γέρος
ἴσχω (ισχυρότερο του ἔχω)
πρόνοιαν = προνοώ, έχω έγνοια
τοῦδε τοῦ νεκροῦ πέρι = γι' αυτόν τον νεκρό
πότερον (ερωτ. αντων.) = ποιο από τα δύο
ἔκρυπτον (ενν. γῆ) = έθαπταν
ἀμφικίονες (ἀμφι+κίων) ναοὶ = περίστυλοι ναοί
πυρώσων=καύσων (τελ. μτχ.) = να πυρπολήσει, να
βάλει φωτιά
ἀναθήματα = αφιερώματα
καὶ γῆν...διασκεδῶν (=καὶ γῆν -ενν. διαφθερῶν- καὶ
νόμους
διασκεδῶν) = να ερημώσει τη γη και να καταλύσει
τους νόμους
ἢ εἴσορᾶς θεοῦς τιμῶντας (κτγρμ. μτχ.) τοὺς κακοὺς
= ή μήπως βλέπεις οι θεοί να τιμούν τους κακούς
οὐκ ἔστιν = δεν είναι δυνατό
ταῦτα = τη διαταγή μου
καὶ πάλαι = από την πρώτη στιγμή της βασιλείας μου
μόλις φέροντες ταῦτα = που με δυσκολία υπέφεραν τη
διαταγή μου
ροθέω- ῶ= θορυβώ, μουρμουρίζω

290 ἐρρόθουν ἐμοί = σιγομουρμούριζαν εναντίον μου
κάρα σείοντες = κουνώντας το κεφάλι
ὑπὸ ζυγῶ...εἶχον = ούτε έβαζαν υπάκουα τον τράχηλο
κάτω από τον ζυγό
ὡς...ἐμέ (συμπερ. πρότ.) = ώστε να πειθαρχήσουν σε
μένα
ἐξεπίσταμαι καλῶς (πλεον.) = γνωρίζω πολύ καλά
παράγομαι ἔκ τινος = παρασύρομαι από κάποιον
μισθοῖσι (δοτ. μέσου) = με χρήματα
εἰργάσθαι τάδε = ότι έκαναν αυτά
οἶον ἄργυρος = σαν το χρήμα
νόμισμα = θεσμός, έθος
βλαστάνω (πρβλ. βλάστηση) = φυτρώνω
πορθέω-ῶ (πρβλ. πορθητής) = κυριεύω
ἐξανίστημι δόμων = ξεσπιτώνω
ἐκδιδάσκω = καθοδηγώ
παραλλάσσει φρένας χρηστάς
βροτῶν= διαστρέφει τις δίκαιες γνώμες των ανθρώπων
πρὸς αἰσχροῦ πράγματα ἴστασθαι= να στρέφονται σε
αισχρές πράξεις
ἔδειξε (γνωμ. αόρ.) = δείχνει
300 πανουργίας ἔχειν = να κάνουν πανουργίες
καὶ παντός...εἰδέναι (=πᾶν ἔργον δυσσεβές εἰδέναι) =
και κάθε ανόσιο έργο να γνωρίζουν

302 Ὅσοι δὲ μισθαροῦντες ἤνυσαν τάδε,
χρόνω ποτ' ἐξέπραξαν ὡς δοῦναι δίκην.
Ἄλλ' εἶπερ ἴσχει Ζεὺς ἔτ' ἐξ ἐμοῦ σέβας

305 εὖ τοῦτ' ἐπίστασ', ὄρκιος δέ σοι λέγω,
εἰ μὴ τὸν αὐτόχειρα τοῦδε τοῦ τάφου
εὐρόντες ἐκφανεῖτ' ἐς ὀφθαλμοὺς ἐμούς,
οὐχ ὑμῖν Ἄιδης μοῦνος ἀρκέσει, πρὶν ἂν
ζῶντες κρεμαστοὶ τήνδε δηλώσηθ' ὕβριν,

310 ἴν' εἰδότες τὸ κέρδος ἔνθεν οἰστέον
τὸ λοιπὸν ἀρπάζητε, καὶ μάθηθ' ὅτι
οὐκ ἐξ ἅπαντος δεῖ τὸ κερδαίνειν φιλεῖν.
Ἐκ τῶν γὰρ αἰσchrῶν λημμάτων τοὺς πλείονας
ἀτωμένους ἴδοις ἂν ἢ σεσωσμένους.

315 ΦΥ. Εἰπεῖν δὲ δώσεις, ἢ στραφεῖς οὕτως ἴω;
ΚΡ. Οὐκ οἶσθα καὶ νῦν ὡς ἀνιαρῶς λέγεις;
ΦΥ. Ἐν τοῖσιν ὡσὶν ἢ ἔπι τῇ ψυχῇ δάκνη;
ΚΡ. Τί δὲ ρυθμίζεις τὴν ἐμὴν λύπην ὅπου;
ΦΥ. Ὁ δρῶν σ' ἀνιᾶ τὰς φρένας, τὰ δ' ὥτ' ἐγώ.

μισθαρνέω-ῶ (<μισθός+ἄρνημαι) = εργάζομαι με μισθό, πληρώνομαι
 ἀνύω ἢ ἀνύτω = φέρνω κάτι σε πέρας
 ὅσοι...τάδε = όσοι όμως πληρώθηκαν και έκαναν αυτά
 χρόνω ποτ' = αργά ἢ γρήγορα
 ἐξέπραξαν = πέτυχαν, κατάφεραν
 ὡς δοῦναι δίκην = ὡστε να τιμωρηθούν
 εἶπερ Ζεύς...σέβας = αν τιμώ και σέβομαι τον Δία
 ὄρκιος (επιρρ. κατηγ.) = με ὄρκο σου το λέω
 ὁ, ἢ αὐτόχειρ = ο αυτουργός, ο δράστης
 εἰ μή εὐρόντες (χρον. μτχ.)
 ἐκφανεῖτε = αν δε βρεῖτε και παρουσιάσετε
 Ἄιδης (σχ. συνεκδ.) = ο θάνατος
 οὐκ ἀρκέσει ὑμῖν (αντικ.) = δε θα είναι αρκετός για σας
 πρὶν ἂν ζῶντες...ὑβριν (χρον. υποθ. πρότ.) = πριν ζωντανοί στην κρεμάλα φανερώσετε αυτή την παρανομία
 310 εἰδότες (χρον. μτχ.) = αφού μάθετε
 ἔνθεν οἰστέον (ρημ. επίθ.) τὸ κέρδος (ἐστίν) πλάγια ερώτ. = από πού πρέπει να ζητάτε το κέρδος
 τὸ λοιπὸν = από δω και πέρα, στο εξής
 ἐξ ἅπαντος = από παντού
 κερδαίνω = κερδίζω
 αἰσχροὶ λήμματα = παράνομα κέρδη
 ἴδοις ἂν (δυνητ. ευκτ.) = μπορείς να δεις
 ἀτωμένους ἢ σεσωσμένους (κτγρμ. μτχ.) = να καταστρέφονται παρά να έχουν σωθεί
 δίδωμι εἰπεῖν = επιτρέπω σε κάποιον να μιλήσει
 ἴω (ἔρχομαι), απορημ. υποτ. = να φύγω
 οὕτως = χωρίς να πω τίποτε
 καὶ νῦν ὡς (=ὡς καὶ νῦν) = ὅτι και τώρα

**άνιαρῶς (άνιαρὸς <άνιῶ <άνία) = ενοχλητικά
δάκνομαι =δαγκώνομαι, ερεθίζομαι, ενοχλούμαι
τί δὲ =τι λοιπόν**

**τὴν ἐμὴν λύπην ὅπου (πρόλ.)= ὅπου (ἐστὶ) ἢ ἐμὴ
λύπη = που εἶναι ἡ λύπη μου, δηλ. αν ἔχει ἡ λύπη
εγκατασταθεῖ στ' αφτιά μου ἢ στη σκέψη μου**

320 ΚΡ. Οἴμ' ὡς λάλημα δῆλον ἔκπεφυκὸς εἶ.
ΦΥ. Οὐκουν τό γ' ἔργον τοῦτο ποιήσας ποτέ.
ΚΡ. Καὶ ταῦτ' ἐπ' ἀργύρω γε τὴν ψυχὴν προδούς.
ΦΥ. Φεῦ·
ἦ δεινὸν, ᾧ δοκεῖ γε, καὶ ψευδῆ δοκεῖν.
ΚΡ. Κόμψευέ νυν τὴν δόξαν· εἰ δὲ ταῦτα μὴ
325 φανεῖτέ μοι τοὺς δρῶντας, ἐξερεῖθ' ὅτι
τὰ δειλὰ κέρδη πημονὰς ἐργάζεται.
ΦΥ. Ἄλλ' εὐρεθείη μὲν μάλιστ'· ἐὰν δέ τοι
ληφθῆ τε καὶ μή, τοῦτο γὰρ τύχη κρινεῖ,
οὐκ ἔσθ' ὅπως ὄψει σὺ δεῦρ' ἐλθόντα με.
330 Καὶ νῦν γὰρ ἐκτὸς ἐλπίδος γνώμης τ' ἐμῆς
σωθεῖς ὀφείλω τοῖς θεοῖς πολλὴν χάριν.

οἴμοι = αλίμονο

320 ὡς (επιφών.) λάλημα = πόσο φλύαρος

ὡς δῆλον εἶ (=ὡς δῆλος εἶ) = πόσο φαίνεσαι
ἔκπεφυκῶς (ἐκφύομαι) = ὅτι γεννήθηκες
οὐκουν...ποιήσας (εἰμί) ποτέ = σε καμιά περίπτωση
δεν ἔχω κάνει αυτή την πράξη

καὶ ταῦτα = και μάλιστα

προδίδωμι τὴν ψυχὴν ἐπ' ἀργύρω (τελ. αἴτιο) = πουλώ
την ψυχὴ μου για χρήματα

φεῦ (επιφών.) = αλίμονο

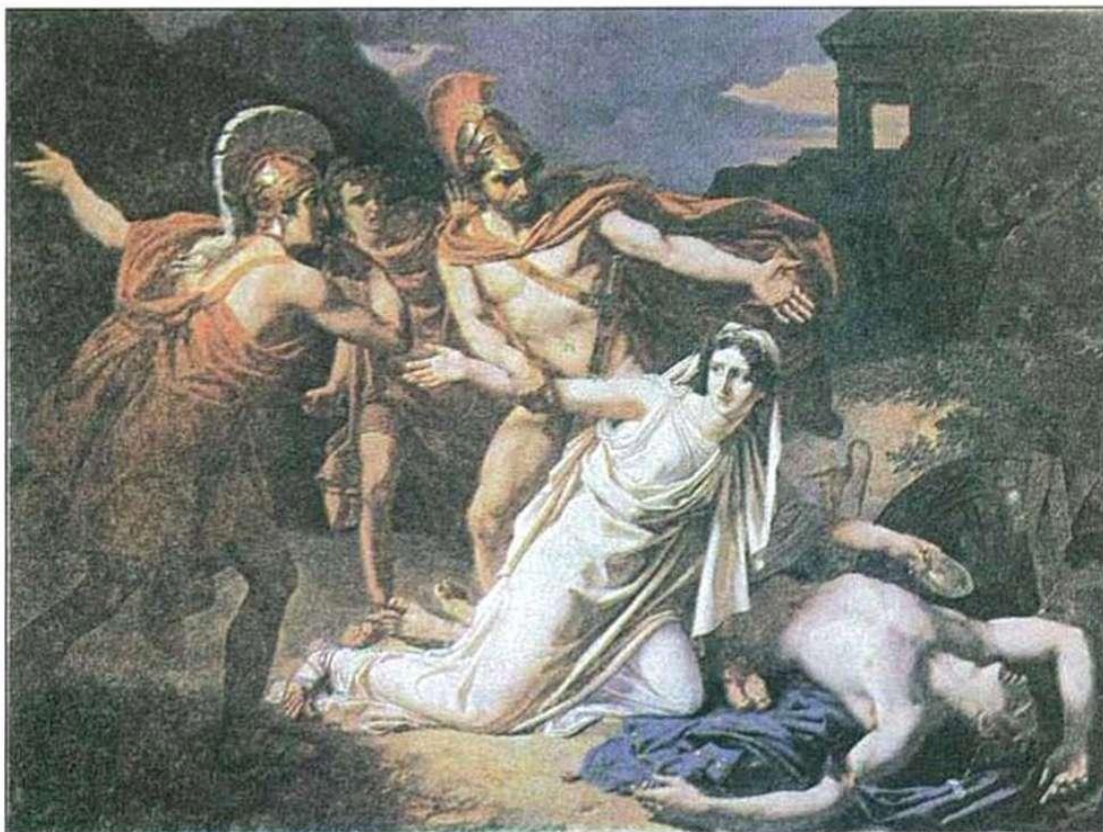
ἦ (βεβαιωτ. μόριο) = αλήθεια, βέβαια

**δεινόν (έστι) δοκεῖν ψευδῆ = είναι φοβερό να
σχηματίζει εσφαλμένες αντιλήψεις
ὧ δοκεῖ γε = εκείνος που παίρνει αποφάσεις**

14. Νικηφόρου Λύτρα, Η Αντιγόνη εμπρός στο νεκρό Πολυνείκη. 1865. Ελαιογραφία, Εθνική Πινακοθήκη

κομψεύω = κάνω κάτι κομψό, ευφρολογώ
κόμψευε τὴν δόξαν (αντικ.) = κάλε τον έξυπνο με τη λέξη δόξα
ταῦτα τοὺς δρῶντας (=τοὺς δρῶντας ταῦτα) = τους δράστες αυτής της πράξης
εἰ δὲ μὴ φανεῖτέ μοι = εἰάν δε μου αποκαλύψετε ἔξερεῖθ(τε) (ἐξαγορεύω) = θα διακηρύξετε, θα ομολογήσετε
τὰ δειλὰ κέρδη...ἐργάζεται = τα ανέντιμα κέρδη φέρνουν συμφορές
ἀλλ' εὐρεθείη = μακάρι να βρεθεί (ο δράστης)
μάλιστα = και κάτι περισσότερο
οὐκ ἔσθ' ὅπως = με κανένα τρόπο
σὺ ὄψει (μέλλ. του ρ. ὀράω-ῶ) = θα με δεις
ἐλθόντα δεῦρο (κτγρμ. μτχ.) = να ξανάρθω εδώ
330 σῶζομαι ἐκτὸς ἐλπίδος γνώμης τ' ἐμῆς = σῶζομαι χωρίς να το περιμένω και να το ελπίζω
χάρις (ἡ) = η ευγνωμοσύνη

S.L.W. Norbin de la Gourdain, Η Αντιγόνη συλλαμβάνεται, ενώ ρίχνει χώμα στο νεκρό Πολυνείκη. 1825. Ελαιογραφία. Παρίσι, Εθνική Σχολή Καλών Τεχνών.

Στροφή α´

Χορός

332 Πολλὰ τὰ δεινὰ κούδεν ἄν –
θρώπου δεινότερον πέλει·
τοῦτο καὶ πολιοῦ πέραν

335 πόντου χειμερίῳ νότῳ

χωρεῖ, περιβρυχίοισιν
περῶν ὑπ’ οἴδμασιν, θεῶν
τε τὰν ὑπερτάταν, Γᾶν

ἄφθιτον, ἀκαμάταν ἀποτρύεται,

340 ἰλλομένων ἀρότρων ἔτος εἰς ἔτος,
ἵππεϊῳ γένει πολεύων.

Αντιστροφή α´

Κουφονόων τε φῦλον ὀρ-
νίθων ἀμφιβαλῶν ἀγρεῖ
καὶ θηρῶν ἀγρίων ἔθνη

345 πόντου τ’ εἰναλίαν φύσιν

σπεύραιοι δικτυοκλώστοις,
περιφραδῆς ἀνήρ· κρατεῖ
δὲ μηχαναῖς ἀγραύλου

350 θηρὸς ὄρεσσιβάτα, λασιαύχενά θ’
ἵππον ὑπαξέμεν ἀμφίλοφον ζυγὸν
οὔρειόν τ’ ἀκμήτα ταῦρον.

Στροφή β´

Καὶ φθέγμα καὶ ἀνεμόεν

φρόνημα καὶ ἀστυνόμους

356 ὀργὰς ἐδιδάξατο καὶ δυσαύλων
πάγων ὑπαίθρεια καὶ
δύσομβρα φεύγειν βέλη

360 παντοπόρος· ἄπορος ἐπ' οὐδὲν ἔρχεται
τὸ μέλλον· Ἴαιδα μόνον
φεῦξιν οὐκ ἐπάξεται·
νόσων δ' ἀμηχάνων φυγὰς
ξυμπέφρασαι.

332 ΧΟ. Πολλὰ γεννοῦν το δέος·
το μέγα δέος ο ἄνθρωπος γεννά·
περνά τον αφρισμένο πόντο

335 με τις φουρτούνες του νοτιά,
στη μέση σκάβει το βαθύ
και φουσκωμένο κύμα·
και την υπέρτατη θεά, τη Γη,
την ἀφθαρτη παιδεύει την ἀκάματη

340 οργώνοντας με τα καματερά
χρόνο το χρόνο φιδοσέρνοντας τ' αλέτρι.

Και των αστόχαστων πτηνῶν
τις φυλές κυνηγά με τα βρόχια,
των αγρίων θηρίων τα ἔθνη,

345 των βυθῶν την υδρόβια φύτρα
με δίχτυα πλεγμένα στριφτά,
ο τετραπέρατος· τ' αγρίμι της βουνοκορφής

350 δαμάζει με τεχνάσματα· φορεῖ
στων αλόγων την πλούσια χαίτη ζυγό
και στον ταύρο, που βαρβάτος βοσκάει στα ὄρη.

Ένας τον άλλο δίδαξε λαλιά,
τη σκέψη, σαν το πνεύμα των ανέμων,
356 την όρεξη να ζει σε πολιτείες·
πώς να γλιτώνει το χαλάζι μες στ' αγιάζι,
την άγρια δαρτή βροχή μέσα στον κάμπο,
360 ο πολυμήχανος· αμήχανος δε θ' αντικρίσει
τα μελλούμενα· το χάρο μόνο
να ξεφύγει δεν μπορεί·
μόλο που βρήκε ψάχνοντας και γιατρειές
σ' αγιάτρευτες αρρώστιες.

Αντιστροφή β´

Σοφόν τι τὸ μηχανόεν

366 τέχνας ὑπὲρ ἐλπίδ' ἔχων
τοτὲ μὲν κακόν, ἄλλοτ' ἐπ' ἔσθλόν ἔρπει,
νόμους περαίνων χθονὸς
θεῶν τ' ἔνορκον δίκαν·

370 ὑψίπολις· ἄπολις ὄτω τὸ μὴ καλὸν
ξύνεστι τόλμας χάριν·
μήτ' ἐμοὶ παρέστιος
γένοιτο μήτ' ἴσον φρονῶν

375 ὃς τάδ' ἔρδοι.

Τέχνες μαστορικές σοφίστηκε

366 που δεν τις βάζει ο νους,
κι όμως μια στο καλό, μια στο κακό κυλάει·
όποιος κρατεί τον ανθρώπινο νόμο
και του θεού το δίκιο, που όρκος το δένει φριχτός,

370 πολίτης· αλήτης και φυγάς,
όποιος κλωσάει τ' άδικο, μακάρι και μ' αποκοτιά,
ποτέ σε τράπεζα κοινή
ποτέ μου βούληση κοινή

375 με κείνον που τέτοια τολμάει·

(Μπαίνει η Αντιγόνη οδηγούμενη από τον φύλακα.)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΠΡΩΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (162-331)

«Μέρος ὄλον τῆς τραγωδίας τὸ
μεταξὺ ὄλων χορικῶν μελῶν.»
Αριστ. Περί Ποιητικῆς 1452b

Α' Σκηνή : στ. 162-222. Πρόσωπα : Κρέων-Χορός.

Στη σκηνή εμφανίζεται ο Κρέων από τη μεσαία πύλη των ανακτόρων. Φοράει βασιλική στολή και φέρει τα σύμβολα της εξουσίας, το σκήπτρο και το στέμμα. Συνοδεύεται από δύο δορυφόρους ή κήρυκες. Προχωράει με μεγαλοπρέπεια και απευθύνει στον χορό τις προγραμματικές του διακηρύξεις, στην ουσία όμως την απαγόρευση της ταφής του Πολυνείκη.

162 - 163 τὰ μὲν δὴ πόλεως...πάλιν (Πολίτες...μέγα σάλο)· η μεταφορά, που εικονίζει την πόλη ως πλοίο, είναι πολύ δημοφιλής στην αρχαία λογοτεχνία. Η σωτηρία της πόλης αποδίδεται στους θεούς.

163 - 166 ὑμᾶς δ' ἐγώ...ϊκέσθαι (εγώ με κήρυκες...κάλεσα)· σαφής η προσπάθεια του Κρέοντα να κερδίσει την εύνοια των Θηβαίων.

166 - 169 εἰδὼς εὖ...φρονήμασιν (ήξερα κατ' αρχήν...τα παιδιά του)· ο Κρέων αναφέρεται στην αφοσίωση του χορού προς τον Λάιο και τον Οιδίποδα, με σκοπό να κερδίσει ο ίδιος την εύνοιά του.

170 - 174 ὄτ' οὖν ἐκεῖνοι...τῶν ὀλωλότων (ὅταν εκείνα...τους χαμένους)· τονίζεται η νομιμότητα της διαδοχής σύμφωνα με τον θεσμό της κληρονομικής βασιλείας. Σύμφωνα με άλλη παραλλαγή του μύθου, ο

Ετεοκλής είχε γιο τον Λαοδάμαντα και ο Πολυνείκης τον Θέσανδρο.

175 - 177 ἀμήχανον...φανῆ (αδύνατο...στο νόμο)· μετάβαση σε άλλο θέμα· μετά το εισαγωγικό τμήμα του λόγου του, ο Κρέων διακηρύσσει τις αρχές του. Φαίνεται ότι ο Σοφοκλής γνωρίζει την αντίστοιχη γνώμη, που αποδίδεται στον Βίαντα, ἀρχή ἄνδρα δείκνυσι.

Αναφέρονται τα τρία βασικά στοιχεία του ηγέτη : η ψυχή αναφέρεται γενικά στην ηθική του υπόσταση, το φρόνημα στην ικανότητά του να χειριστεί με γενναιότητα τα προβλήματα του κράτους και η γνώμη στα διοικητικά του χαρίσματα και κυρίως στην πολιτική του κρίση. Στα τρία αυτά βασικά στοιχεία, που απαιτούνται για την άσκηση της εξουσίας, προστίθεται και η νομοθετική ικανότητα.

178 - 181 ἔμοι γὰρ ὅστις...δοκεῖ (για μένα...και παντού)· η παρρησία, κατά τον Κρέοντα, κρίνει τον ηγέτη.

182 - 183 καὶ μείζονα...λέγω (και ὅποιος...μηδενικό)· η αγάπη προς την πατρίδα βρίσκεται πάνω από φίλους και συγγενείς. Σ' αυτούς ασφαλώς περιλαμβάνει τον Πολυνείκη. Διαχρονικό στη λογοτεχνία το θέμα της φιλοπατρίας (πρβλ. Πλάτ. Κρίτων, Θουκ. ΙΙ,60,2, Μακρυγιάννη Απομνημονεύματα, κ.ά.).

184 - 193 ἐγὼ γάρ, ἴστω Ζεὺς...Οἰδίου πέρι (εγώ - μάρτυρας...του Οιδίποδα)· ο Κρέων δεσμεύεται δημόσια με ὄρκο ότι θα ασκήσει την εξουσία σύμφωνα με τις αρχές που εξέθεσε. Η αναφορά στους φίλους προφανώς έχει σχέση με τον Πολυνείκη. Βαθμιαία ο ποιητής αποκαλύπτει το ήθος του Κρέοντα. Έτσι προετοιμάζεται ο χορός να ακούσει το κήρυγμα του βασιλιά.

194 - 206 Ἐτεοκλέα μὲν...αἰκισθέν τ' ἰδεῖν (τον Ετεοκλή...και τα ὄρνια)· ο Κρέων επαναλαμβάνει το κήρυγμα, που είναι γνωστό στους θεατές από τον πρόλογο. Αποκτά όμως ιδιαίτερη βαρύτητα με την προσωπική διακήρυξη του βασιλιά. Τονίζονται στην αρχή οι νεκρικές τιμές προς τον Ετεοκλή, ενώ αφαιρούνται οι ίδιες τιμές από τον Πολυνείκη. Το μέγεθος της προδοσίας δικαιολογεί την αποτρόπαιη ποινή. Αποκαλύπτει μάλιστα το κήρυγμα, και ιδιαίτερα ο φορτισμένος λόγος του Κρέοντα, μια άλλη πλευρά της προσωπικότητάς του, τη μονομέρεια του χαρακτήρα του, την τυφλή αφοσίωσή του στο κράτος, στη φιλοπατρία, στην πειθαρχία.

207 - 210 τοιόνδ' ἔμόν...τιμήσεται (αυτὴ ἴναι ἡ θέλησή μου...τα νερά πηγαίνει)· η ανακεφαλαίωση των αρχών του Κρέοντα κλείνει με ρητορική υπερβολή. Ολόκληρος ο λόγος του Κρέοντα (Κρέοντος ῥήσις) φέρει όλα τα γνωρίσματα της δημηγορίας, του λόγου δηλαδή εκείνου που αποβλέπει στην πειθώ. Ἐτσι το δράμα συνδέεται με την πνευματική και πολιτική πραγματικότητα της εποχής που γράφτηκε.

211 - 214 σοὶ ταῦτ' ἀρέσκει... ζῶμεν πέρι (ὄ,τι σου ἀρέσει...τους ζωντανούς)· ψυχρή η υποδοχή του κηρύγματος από τον χορό.

215 - 222. ὥς ἂν σκοποῖ... διώλεσεν (εγγυητές...ελπίδες κέρδους)· στιχομυθία. Ο Κρέων εκφράζει έντονα τη θέλησή του να εφαρμοστεί η απόφασή του. Ο χορός διατηρεῖ την επιφυλακτικότητά του και εμμέσως αρνεῖται να λάβει μέρος στα σχέδια του βασιλιά.

Αποκαλυπτική του ήθους του Κρέοντα είναι η αναζήτηση των πιθανών δραστῶν στο κέρδος. Οι

θεατές γνωρίζουν σαφώς ότι άλλο είναι το κίνητρο (τραγική ειρωνεία).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1.Στη σκηνή κυριαρχεί ο Κρέων. Πώς διαγράφεται το ήθος του και ποια θεατρική σκοπιμότητα εξυπηρετείται;

2.Ποιες βασικές αρχές διακηρύσσει ο Κρέων, σύμφωνα με τις οποίες θα ασκήσει την εξουσία, και πώς εφαρμόζονται αυτές οι αρχές στην περίπτωση του Πολυνείκη;

3.Ποια είναι η διάρθρωση του λόγου του Κρέοντα και ποια σκοπιμότητα εξυπηρετεί;

4.Να κρίνετε τη στάση του χορού και να τη συγκρίνετε με αυτή της παρόδου.

5.Να παρουσιάσετε τα συναισθήματα των θεατών.

6.Γιατί ο ποιητής επαναλαμβάνει το κήρυγμα του Κρέοντα, που είναι γνωστό από τον πρόλογο;

7.Να σημειώσετε Χ στο σωστό ή λάθος, αν θεωρείτε ότι η αντίστοιχη απάντηση είναι σωστή ή λανθασμένη :

α. Ο Κρέων εισέρχεται από την αριστερή πάροδο	Σωστό ☐ Λάθος ☐
β. Ο Κρέων εισέρχεται με τους δορυφόρους στη σκηνή	Σωστό ☐ Λάθος ☐
γ. Ο Κρέων διαλέγεται με τον κορυφαίο του χορού	Σωστό ☐ Λάθος ☐

Β΄ Σκηνή : στ. 223-331. Πρόσωπα : Κρέων-Χορός-Φύλακας

Ο φύλακας μπαίνει από την αριστερή πάροδο. Μεταφέρει έντρομος όσα συνέβησαν και συνδέονται με τη συμβολική ταφή του Πολυνείκη. Απλοϊκός και αφελής ο φύλακας, με την παραστατική του αφήγηση, μετατρέπει το τραγικό σε κωμικό.

223 - 236 ἄναξ, ἐρῶ...τὸ μόνισμον (βασιλιᾶ,...και τίποτε ἄλλο)· ο φύλακας είναι ένας γνήσιος λαϊκός τύπος της εποχής, συνηθισμένος ἄλλωστε και στους νεότερους δημιουργούς. Φλύαρος και κουτοπόνηρος,

δεν του λείπει το χιούμορ αλλά και ο ψυχρός ρεαλισμός. Φαίνεται το ήθος του Φύλακα από τον τρόπο που εκφράζεται;

237 - 244 τί δ' ἐστίν,...ἀπαλλαχθεὶς ἄπει (τι συμβαίνει...θα μιλήσεις τέλος πάντων); Οι αοριστίες και οι υπεκφυγές του φύλακα προκαλούν την οργή και την αγανάκτηση του Κρέοντα, ενώ ταυτόχρονα εντείνουν το ενδιαφέρον των θεατών.

245 - 247 καὶ δὴ λέγω σοι... ἄ χρὴ (θα σου μιλήσω...τον ράντισε)· ο φύλακας αποκαλύπτει επιτέλους ότι κάποιος έθαψε τον νεκρό. Η αποκάλυψη συντελεί στη δραστική προώθηση του μύθου.

248 τί φῆς; τίς...τάδε (τι λες; ...πράξη); Οι αλλεπάλληλες ερωτήσεις δηλώνουν την έκπληξη και την ταραχή του Κρέοντα. Αδύνατο να υποθέσει ότι ο δράστης είναι γυναίκα. Οι θεατές γνωρίζουν όμως την αλήθεια (τραγική ειρωνεία).

249 - 252 οὐκ οἶδ'... οὐργάτης τις ἦν (δεν ξέρω...ο δράστης ἄφαντος)· αρχίζει η μακρά αφήγηση του φύλακα. Η αφήγηση μεταφέρει εξωσκηνικά γεγονότα. Έχει περιγραφικό χαρακτήρα και ο ποιητικός λόγος μεταστοιχειώνεται σε φανταστική εικόνα στη συνείδηση των θεατών. Ο σκηνικός χώρος νεκρώνεται, η φαντασία όμως των θεατών αναπλάθει τις διαδοχικές σκηνές, τα ίχνη της ταφής, τη σύγκρουση των φυλάκων, τη θεοδικία, τον κλήρο.

253 ὁ πρῶτος ἡμεροσκόπος (της μέρας ο σκοπός ο πρῶτος)· δεν είναι σαφές πότε εγκαταστάθηκε η φρουρά. Το προηγούμενο βράδυ ή νωρίς το πρωί; Αν πήγε το βράδυ, οι φρουροί αμέλησαν· αν πήγαν νωρίς το πρωί, τότε η ταφή από την Αντιγόνη προηγήθηκε.

255 - 256 ὁ μὲν γάρ...ἐπῆν κόνις (ο πεθαμένος...το κακό)· πρόκειται για συμβολική ταφή. Ο φύλακας

περιγράφει την ταφή, αλλά και αποδοκιμάζει εμμέσως την απόφαση του Κρέοντα.

257 - 258 σημεία δ'...έξεφαινετο (χνάρι θεριού...δε φαινόταν)· η απουσία των ιχνών δίνει στην ταφή μυστηριακό χαρακτήρα.

259 - 263 λόγοι δ' ἐν ἀλλήλοισιν...μὴ εἶδέναι (βαρὺ βρισίδι...δεν ἤξερε)· η σύγκρουση των φυλάκων είναι ενδεικτική του ήθους τους.

264 - 267 ἤμεν δ'... εἴργασμένῳ (ἡμαστέ...αν το 'κανες ποτές)· πανάρχαιο είδος θεοδικίας (ή αλλιώς θεοκρισίας), που επιβιώνει στη λαϊκή αντίληψη.

268 - 277 τέλος δ' ὄτ' οὐδέν... κακῶν ἐπῶν (τέλος...κακὸ μαντατοφόρο)· η τύχη του φύλακα στην κλήρωση είναι ταυτόχρονα και η ατυχία του, γιατί του ανατέθηκε η μεταφορά κακῶν ειδήσεων στον βασιλιά.

278 - 279 ἄναξ,...βουλεύει πάλαι (Βασιλιά...τούτο 'δω)· η παρέμβαση του χορού στην ουσία αποτελεί έμμεση αποδοκιμασία του Κρέοντα. Μπορείτε να εξηγήσετε τους λόγους;

280 παῦσαι...λέγων· ο Κρέων διακόπτει απότομα τον κορυφαίο του χορού. Απορρίπτει οργισμένος την επιφυλακτική παρατήρηση του κορυφαίου για πιθανή θεϊκή παρέμβαση.

281 ἄνους τε καὶ γέρων ἅμα· η απερισκεψία ασυμβίβαστη με τα γηρατειά.

280 - 283 λέγων...λέγεις...λέγων· η επανάληψη εκφράζει την ταραχή και την οργή του βασιλιά.

283 πρόνοιαν ἴσχειν· αναρωτιέται πώς μπορεί οι θεοί να μεριμνούν για τους προδότες.

285 ἔκρυπτον· ήπια έκφραση του ἔθαπτον.

285 ἀμφικίονας ναούς· αναχρονισμός.

289 – 292 ἀλλὰ ταῦτα...ἐμέ· ο Κρέων υποψιάζεται πολιτική συνωμοσία εναντίον του. Καχυποψία και φόβοι συνοδεύουν την εξουσία.

293 ἐξεπίσταμαι καλῶς· η υποψία μεταπίπτει σε βεβαιότητα.

295 - 301 οὐδὲν γάρ...εἰδέναι· κατά βάση οι απόψεις του Κρέοντα για το χρήμα είναι σωστές. Διατηρούν όμως την ορθότητά τους, όταν λέγονται από τον Κρέοντα τη συγκεκριμένη στιγμή;

302 - 303 ὅσοι δέ...τάδε· ο Κρέων συνδέει τη δωροδοκία και με πολιτικά κίνητρα. Διαφαίνεται έτσι και η δράση της αντίπαλης πολιτικής μερίδας που αμφισβητούσε την εξουσία.

304 - 309 ἀλλ' εἶπερ...λέγω· ορκίζεται στον βασιλιά των θεών ως βασιλιά των Θηβαίων· γιατί άραγε ο Κρέων καταφεύγει για δεύτερη φορά (πρβλ. στ. 184) στον όρκο;

308 - 309 οὐκ ὑμῖν...ὔβριν· απειλεί όχι μόνο με θάνατο αλλά και με βασανιστήρια. Είναι γνωστό ότι οι δούλοι υποβάλλονταν σε βασανιστήρια, για να μαρτυρήσουν την αλήθεια στα δικαστήρια. Διαφυλάσσουν όμως το πολιτικό κύρος των αρχόντων οι απειλές; Η παράνομη ταφή συνιστά κατά τον Κρέοντα ύβρη.

310 ἴνα ... οἴστέον· χαιρέκακη ειρωνεία. Ανώφελη η γνώση, αφού θα έχουν πεθάνει!

311 - 312 τὸ λοιπόν...φιλεῖν· εναλλαγή των χρόνων· το ἀρπάζητε δηλώνει την επαναλαμβανόμενη πράξη, ενώ το μάθητε πράξη που θα γίνει.

315 εἰπεῖν τι...οὔτως ἴω · ο φύλακας ζητά μια τελευταία ευκαιρία να μιλήσει.

316 – 319 οὐκ οἴσθα...ἐγώ · τύπος λαϊκός ο φύλακας υπερνικά τον φόβο του και εγγίζει τα όρια της

αδιακρισίας. Με μοναδικό κίνητρο τη σωτηρία του, προσπαθεί να πείσει τον Κρέοντα ότι αυτός είναι απλώς ο μαντατοφόρος και όχι ο δράστης.

320 **λάλημα**· η χρήση του ουδετέρου αποτελεί σαφή έκφραση περιφρόνησης.

323 **ἤ δεινὸν...δοκεῖν**· ώριμη κρίση του φύλακα.

324 **κόμψευέ νυν τὴν δόξαν**· λογοπαίγνιο. Ο φύλακας παίζει με τη διπλή σημασία του **δοκεῖ**: 1) νομίζω και 2) αποφασίζω. Ο Κρέων μάλλον δεν αντιλαμβάνεται ότι κατηγορείται ως άδικος κριτής και δικαστής.

325 **τοὺς δρῶντας**· κατά τον Κρέοντα, οι δράστες ήταν πολλοί (τραγική ειρωνεία).

327 **ἀλλ' εὐρεθείη**· προοικονομείται η εξέλιξη της υπόθεσης. Αριστοτεχνικό εφεύρημα του Σοφοκλή είναι η αναβολή της αποκάλυψης του δράστη.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Η είδηση που έφερε ο φύλακας προωθεί την υπόθεση του έργου; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

2 Τι νόημα έχει, κατά τη γνώμη σας, ο τρόπος της ταφής;

3 Σε ποιους στίχους υπάρχει τραγική ειρωνεία; Να την εντοπίσετε και να τη σχολιάσετε.

4 Ο φύλακας, ως θεατρικός τύπος, έχει διαγραφεί από τον ποιητή «κατὰ τὸ εἶκός και τὸ ἀναγκαῖον»; (βλ. Λεξικό βασικών θεατρικών όρων).

5 Η διήγηση του φύλακα είναι αρκετά φλύαρη. Για ποιους λόγους;

6 Σημειώστε Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο της πρότασης είναι σωστό ή λανθασμένο.

Η παρέμβαση του χορού (στ. 279-280) αποτελεί :

α. αποδοκimasία του Κρέοντα	Σωστό ☐ Λάθος ☐
β. επιδοκimasία του Κρέοντα	Σωστό ☐ Λάθος ☐
γ. ουδέτερη στάση	Σωστό ☐ Λάθος ☐

7 Ποια είναι η ψυχική κατάσταση του Κρέοντα, μετά την αγγελία του φύλακα, και σε ποια σημεία του κειμένου φαίνεται;

8 Σε ποια κίνητρα αποδίδει ο Κρέων την ταφή; Είναι αυτό ενδεικτικό του ήθους του;

9 Ο φύλακας μπήκε στη σκηνή :

- α. από τη μεσαία πύλη
- β. από την αριστερή πάροδο
- γ. από τη δεξιά πάροδο

Να υπογραμμίσετε τη σωστή απάντηση

10 Να υπογραμμίσετε τις προστακτικές που βρίσκονται στους στ. 280-314 και να τις κλίνετε στον χρόνο που βρίσκονται.

11 Στους ίδιους στίχους (280-314) να χαρακτηρίσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις που εκφέρονται με απαρέμφατο.

12 Δαίμονας, φρένας, δόμων : Να γράψετε δύο ομόρριζα των ουσιαστικών αυτών στη νέα ελληνική και να σχηματίσετε αντίστοιχες προτάσεις.

13 Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις και τις φράσεις κατά σημασιολογικά ζεύγη :

α. ἄργυρος

β. ἐξανίστησι δόμων

γ. δίδωμι εἰπεῖν

δ. φεῦ

1. αλίμονο

2. επιτρέπω να μιλήσει

3. χρήμα

4. ΞΕΣΠΙΤΩΝΕΙ

14. Σημειώστε Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο της πρότασης είναι σωστό ή λανθασμένο.

α. . ἄναξ (στ. 281) : είναι κατηγορούμενο	Σωστό ☐ Λάθος ☐
β. θεούς (στ. 288) : είναι αντικείμενο	Σωστό ☐ Λάθος ☐
γ. φιλεῖν (στ. 312) : είναι υποκείμενο	Σωστό ☐ Λάθος ☐

δ. εύρεθείη (στ. 327) : είναι δυνητική ευκτική	Σωστό ☐ Λάθος ☐
---	--

ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ (332 – 375)

«Μέλος χοροῦ, τὸ ἄνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίου»
Αριστ. Περί ποιητικῆς 1452b

Μετά την αποχώρηση του Κρέοντα και του φύλακα, ο χορός μένει μόνος. Έχει πάρει τη θέση του στην ορχήστρα. Χωρίζεται σε δύο ημιχόρια που εναλλάξ χορεύουν και τραγουδούν. Το χορικό χωρίζεται σε δύο στροφές και αντιστροφές και αποτελεί έναν ύμνο στη δύναμη, την τόλμη και την εφευρετικότητα του ανθρώπου. Τον θαυμασμό του χορού προκάλεσε η τόλμη των αγνώστων, που, αψηφώντας κάθε κίνδυνο και παραβαίνοντας την εντολή του Κρέοντα, έθαψαν τον Πολυνείκη. Ο ύμνος του χορού στον άνθρωπο, επουλώνει προς στιγμή την ταραγμένη ατμόσφαιρα από την απροσδόκητη είδηση της ταφής.

**Α' Σύστημα
στροφή α'**

332 - 333 πολλά...πέλει (πολλά...γεννά)· το στάσιμο αρχίζει με τον θαυμασμό προς τον άνθρωπο. Κεντρίζει έτσι ο ποιητής το ενδιαφέρον και την ανυπομονησία των θεατών, τόσο για την επιβεβαίωση του αφορισμού όσο και για την εξέλιξη του έργου.

334 - 337 τοῦτο...οἴδμασιν (περνά...φουσκωμένο κύμα)· απαριθμεί ο ποιητής στη συνέχεια τα σπουδαιότερα κατορθώματα του ανθρώπου. Το πρώτο κατόρθωμα είναι η τιθάσευση του υγρού στοιχείου με τη ναυσιπλοΐα.

337 - 341 θεῶν τε...πολεύων (και την υπέρτατη θεά...τ' αλέτρι)· αναφέρεται στην εκμετάλλευση της γης

από τον άνθρωπο. Θεά και ύλη η γη, άφθαρτη από τη μια, καταπονείται με την καλλιέργεια από την άλλη.

αντιστροφή α΄

342 - 347 κουφονόων...περιφραδής άνήρ (και των αστόχαστων...ο τετραπέρατος)· μετά τα άψυχα, ο άνθρωπος υποτάσσει τα έμψυχα. Συλλαμβάνει ή σκοτώνει τα πουλιά, τα θηρία, τα ψάρια.

347 - 352 κρατεί δέ...ταϋρον (τ΄ αγρίμι...στα όρη)· η δεύτερη ομάδα των εμψύχων, που ο άνθρωπος τιθασειεί και τα θέτει στην υπηρεσία του. Η υπόμνηση μάλιστα της υποταγής του αλόγου κολάκευε τους Αθηναίους. Κατά τη μυθολογία, ο Εριχθόνιος ήταν αυτός που πρώτος δάμασε το άλογο.

στροφή β΄

353 - 356 καί φθέγμα...έδιδάξατο (ένας τον άλλο...πολιτείες)· ο χορός υμνεί την πνευματική ανάπτυξη και τη δημιουργία πολιτισμού και πολιτείας. Η λαλιά και η σκέψη συνιστούν τον προφορικό και γραπτό λόγο αλλά και τον ενδιαθέτο, δηλαδή τη λογική σκέψη.

356 - 361 καί δυσαύλων...τό μέλλον (πώς να γλιτώνει...τα μελλούμενα)· η οργάνωση της πόλης και η κατοικία τον απάλλαξαν από τις δυσμενείς επιδράσεις του φυσικού περιβάλλοντος. Αξιοπρόσεκτη η αντίθεση πολυμήχανος (παντο-πόρος) - αμήχανος (άλγεινόν-πορος).

361 - 363 Άιδα...ξυμπέφρασαι (το χάρο μόνο...αρρώστιες)· μόνο τον θάνατο δε δάμασε ο άνθρωπος και ούτε πρόκειται, κατά τον ποιητή, να τον δαμάσει. Παλεύει όμως μ΄ αυτόν και πότε-πότε, έστω και για λίγο, του ξεφεύγει.

αντιστροφή β'

365 - 367 σοφόν... ἔρπει (τέχνες...κυλάει)· ανοδική, κατά τον Σοφοκλή, η πορεία του ανθρώπου (πρβλ. Ευριπ. Ἰκέτιδες 195, Αισχ. Προμηθεὺς Δεσμώτης 442-506, Ησίοδ. Ἔργα και Ἡμέραι 109-201). Ο άνθρωπος ὅμως είναι ηθικά ασταθής, μια στο καλό και μια στο κακό.

368 - 371 νόμους...χάριν (ὅποιος κρατεῖ...τ' ἄδικο)· την πόλη συγκρατεῖ η τήρηση των θείων και ανθρώπινων νόμων (πρβλ. Πλάτ. Πρωταγ.). Ο χορός επανέρχεται στην υπόθεση του δράματος. Ποιος ὅμως είναι ο ὑψίπολις και ποιος ο ἄπολις, ο Κρέων ή η Αντιγόνη;

372 - 375 μήτε...ἔρδει (μακάρι...τολμάει)· η τελική ευχή του χορού είναι και καταδίκη του δράστη της ταφής. Προφανώς ο χορός φοβάται δυσάρεστες εξελίξεις.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Το στάσιμο ανήκει :

α. στα κατά ποσόν μέρη της τραγωδίας	☐
--------------------------------------	--------------------------

β. στα κατά ποιόν μέρη της τραγωδίας	☐
--------------------------------------	--------------------------

Να σημειώσετε Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο.

2. Το στάσιμο χαρακτηρίστηκε ως ύμνος στον άνθρωπο. Μπορείτε να επιβεβαιώσετε αυτόν τον χαρακτηρισμό;

3 Με ποια, κυρίως, εκφραστικά μέσα ο ποιητής παρουσιάζει την πολιτιστική πορεία του ανθρώπου;

4 Πώς συνδέεται το χορικό με την υπόθεση του έργου;

5 Να παρακολουθήσετε την κλιμάκωση των συναισθημάτων του χορού.

6 Ο χορός υμνεί την παντοδυναμία του ανθρώπου. Στον εξωσκηνικό χώρο οι θεατές φαντάζονται την καταδίωξη της Αντιγόνης. Ποια νομίζετε ότι είναι τα συναισθήματά τους;

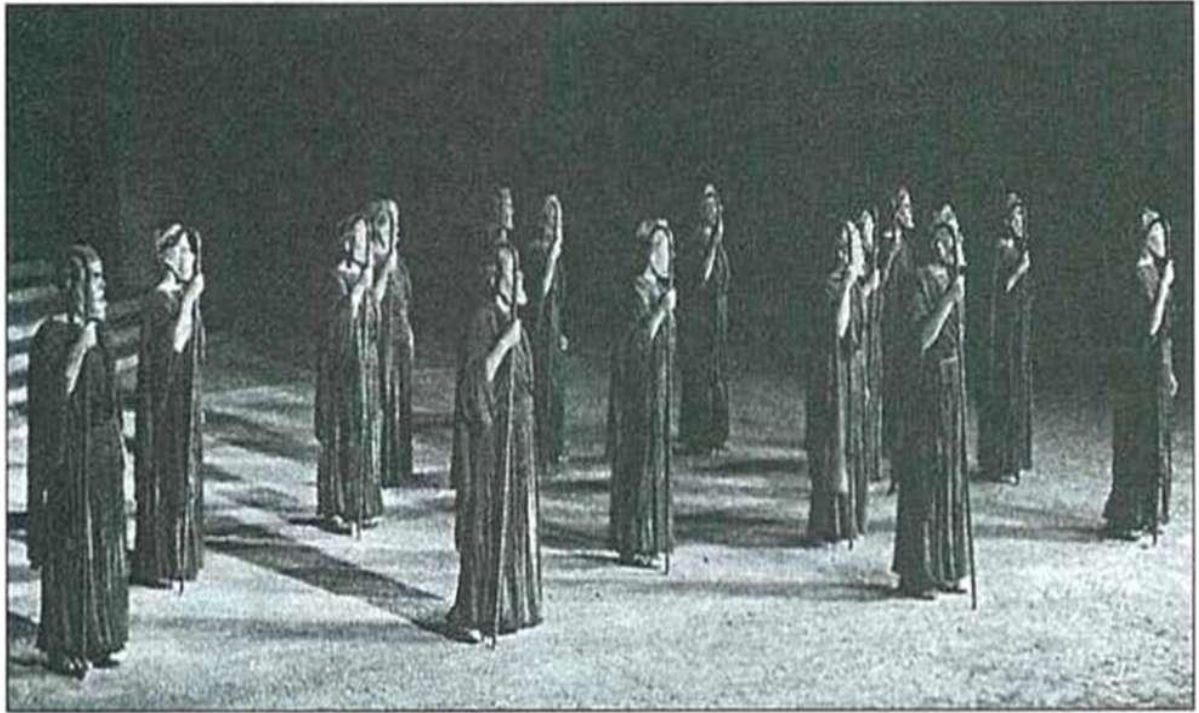
7 Συνθετική εργασία : Στα παρακάτω αποσπάσματα των αρχαίων ελληνικών κειμένων καταγράφεται η πολιτιστική πορεία του ανθρώπου. Να τα διαβάσετε και να εκθέσετε τα συμπεράσματά σας σε ένα μικρό δοκίμιο:

α. Ησιόδου "Έργα και Ήμέραι, στ. 109-201.

β. Ευριπίδη "Ίκέτιδες στ. 195 κ.ε

γ. Αισχύλου Προμηθεύς Δεσμώτης, στ. 448-506.

δ. Πλάτωνος Πρωταγόρας, κεφ. ΙΑ-ΙΓ.

**18. Εθνικό Θέατρο. Επιδαύρια 1956 Αντιγόνη. Ο Χορός.
(Φωτ. Εθνικού Θεάτρου).**

Β΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

376 Ἐς δαιμόνιον τέρας ἀμφίνοῶ
τόδε· πῶς εἰδὼς ἀντιλογήσω
τήνδ' οὐκ εἶναι παῖδ' Ἀντιγόνην;
ἽΩ δύστηνος καὶ δυστήνου

380 πατρὸς Οἰδιπόδα,
τί ποτ' ; οὐ δὴ που σέ γ' ἀπιστοῦσαν
τοῖς βασιλείοισιν ἄγουσι νόμοις
καὶ ἐν ἀφροσύνῃ καθελόντες;

376 Ακατανόητο μυστήριο που με διχάζει βλέπω·
την κόρη πῶς να πω δεν τη γνωρίζω, την Αντιγόνη;
Κόρη κακορίζικη του κακορίζικου

380 πατέρα Οιδίποδα, τι τρέχει;
Μήπως και πάτησες του βασιλιά το νόμο;
μήπως τρελάθηκες, σε πιάσαν και σε φέρανε;

ΦΥ. Ἦδ' ἔστ' ἐκείνη τοῦργον ἢ ἔχειρασμένη·
385 τήνδ' εἴλομεν θάπτουσαν· ἀλλὰ ποῦ Κρέων;
ΧΟ. Ὅδ' ἐκ δόμων ἄψορρος εἰς δέον περᾶ.
ΚΡ. Τί δ' ἔστι; ποία ξύμμετρος προὔβην τύχη;
ΦΥ. Ἄναξ, βροτοῖσιν οὐδέν ἔστ' ἀπώμοτον·
ψεύδει γὰρ ἢ ἴπινοια τὴν γνώμην· ἐπεὶ
390 σχολῆ ποθ' ἤξειν δεῦρ' ἂν ἐξηύχουν ἐγὼ
ταῖς σαῖς ἀπειλαῖς, αἷς ἐχειμάσθην τότε.
Ἄλλ' ἢ γὰρ ἐκτὸς καὶ παρ' ἐλπίδας χαρὰ
ἔοικεν ἄλλη μῆκος οὐδὲν ἠδονῆ,
ἦκω, δι' ὄρκων καίπερ ὦν ἀπώμοτος,
395 κόρην ἄγων τήνδ', ἢ καθηρέθη τάφον
κοσμοῦσα. Κληῖρος ἐνθάδ' οὐκ ἐπάλλετο,
ἀλλ' ἔστ' ἐμὸν θοῦρμαιον, οὐκ ἄλλου, τόδε.
Καὶ νῦν, ἄναξ, τήνδ' αὐτὸς, ὡς θέλεις, λαβὼν
καὶ κρῖνε κάξέλεγχ'· ἐγὼ δ' ἐλεύθερος
400 δίκαιός εἰμι τῶνδ' ἀπηλλάχθαι κακῶν.

ΦΥ. Αυτή 'ναι εκείνη που σκάρωσε τη δουλειά·

385 την πιάσαμε να θάβει· μα πού 'ναι ο Κρέοντας;

(Μπαίνει ο Κρέοντας)

ΧΟ. Να τος, απ' το παλάτι πάνω στην ώρα βγαίνει.

ΚΡ. Τι συμβαίνει; Τι πέτυχα πάνω στην ώρα;

ΦΥ. Βασιλιά, δεν πρέπει πια κανείς να παίρνει όρκο·
στερνή μου γνώση να σε είχα πρώτα.

390 Κι εγώ ορκίστηκα να μην ξαναπατήσω πόδι,
όταν με κοφοχόλιασες με τις φοβέρες σου.

Όμως η ξαφνική κι ανέλπιστα χαρά
απ' όλες τις χαρές έχει περίσσια γλύκα.

Εδώ 'μαι πάλι -κι ας ορκίστηκα-

395 σου φέρνω το κορίτσι που πιάστηκε
τον τάφο να στολίζει. Εδώ δεν μπήκε κλήρος·
δικά μου τα βρετίκια και άλλου κανενός.

Και τώρα, βασιλιά μου, πάρ' τη γι' ανάκριση·
ξεψάχνισε μονάχος σου και βρες τα· δίκιο είναι

400 εγώ να φύγω λεύτερος και δίχως ρετσινιά.

401 ΚΡ. Ἄγεις δὲ τήνδε τῷ τρόπῳ πόθεν λαβών;
ΦΥ. Αὕτη τὸν ἄνδρ' ἔθαπτε· πάντ' ἐπίστασαι.

ΚΡ. Ἴη καὶ ξυνίης καὶ λέγεις ὀρθῶς ἃ φής;

ΦΥ. Ταύτην γ' ἰδὼν θάπτουσαν ὃν σὺ τὸν νεκρὸν

405 ἀπεῖπας. Ἄρ' ἐνδηλα καὶ σαφῆ λέγω;

ΚΡ. Καὶ πῶς ὀραῖται κάπιληπτος ἠρέθη;

ΦΥ. Τοιοῦτον ἦν τὸ πρᾶγμ'· ὅπως γὰρ ἤκομεν,
πρὸς σοῦ τὰ δειν' ἐκεῖν' ἐπηπειλημένοι,
πᾶσαν κόνιν σήραντες ἢ κατεῖχε τὸν

410 νέκυν, μυδῶν τε σῶμα γυμνώσαντες εὔ,
καθήμεθ' ἄκρων ἐκ πάγων ὑπήνεμοι,
ὄσμην ἀπ' αὐτοῦ μὴ βάλη πεφευγότες,
ἐγερτὶ κινῶν ἄνδρ' ἀνὴρ ἐπιρρόθοις
κακοῖσιν, εἴ τις τοῦδ' ἀκηδήσοι πόνου.

415 Χρόνον τὰδ' ἦν τοσοῦτον, ἔστ' ἐν αἰθέρι
μέσῳ κατέστη λαμπρὸς ἡλίου κύκλος
καὶ καῦμ' ἔθαλπε· καὶ τότε' ἐξαίφνης χθονὸς
τυφῶς ἀείρας σκηπτόν, οὐράνιον ἄχος,
πίμπλησι πεδίον, πᾶσαν αἰκίζων φόβην

420 ὕλης πεδιάδος, ἐν δ' ἐμεστώθη μέγας
αἰθήρ· μύσαντες δ' εἴχομεν θείαν νόσον.

401 ΚΡ. Κι αυτή που κουβαλάς πότε και πώς την έπιασες;

ΦΥ. Έθαβε τον νεκρό· αυτό είν' όλο.

ΚΡ. Είσαι με τα σωστά σου; ξέρεις καλά τι λες;

ΦΥ. Να θάβει την είδα τον νεκρό που αποκήρυξες·

405 μιλάω τάχα καθαρά και ξάστερα;

ΚΡ. Και πώς την είδατε και πώς την πιάσατε· επ' αυτοφώρω;

ΦΥ. Άκου πώς έχει το πράγμα· όταν γυρίσαμε, απ' τις πολλές φοβέρες τις δικές σου τρομαγμένοι, σαρώσαμε τη σκόνη που σκέπαζε τον πεθαμένο

410 και καλά καλά γυμνώσαμε το σάπιο πτώμα.

Απάνεμα καθόμαστε στων βράχων την κορφή, για να γλιτώσουμε τις μύτες απ' τη βρώμα.

Ο ένας τον άλλο ξάγρυπνο κρατούσε

με βρισιές, μην τύχει κι έπαιρνε στ' αφήφιστα το πράγμα.

415 Αυτό θα τράβηξε πολύ, ώσπου μεσουρανίς

ο δίσκος ο λαμπρός σκαρφάλωσε του ήλιου

κι έβραζε το λιοπύρι· και τότε ξαφνικά

λίβας ξεσήκωσε στη γη μεγάλο κουρνιαχτό,

θεομηνία, στον κάμπο χίμηξε και μάδησε

των δέντρων τις κορφές κι ο ουρανός αντάριασε.

420 Βαστάγαμε την οργή του θεού με τα μάτια κλειστά.

422 Καὶ τοῦδ' ἀπαλλαγέντος ἐν χρόνῳ μακρῷ,
ἢ παῖς ὀρᾷται κἀνακωκῦει πικρᾶς
ὄρνιθος ὄξυν φθόγγον, ὡς ὅταν κενῆς

425 εὐνῆς νεοσσῶν ὀρφανὸν βλέψη λέχος·
οὔτω δὲ χαῦτη, ψιλὸν ὡς ὀρᾷ νέκυν,
γούοισιν ἐξώμωξεν, ἐκ δ' ἀρὰς κακᾶς
ἤρᾶτο τοῖσι τούργον ἐξειργασμένοις.
Καὶ χερσὶν εὐθύς διψίαν φέρει κόνιν,

430 ἐκ τ' εὐκροτήτου χαλκῆας ἄρδην πρόχου
χοαῖσι τρισπόνδοισι τὸν νέκυν στέφει.
Χῆμεῖς ἰδόντες ἰέμεσθα, σὺν δέ νιν
θηρώμεθ' εὐθύς οὐδὲν ἐκπεπληγμένην,
καὶ τὰς τε πρόσθεν τὰς τε νῦν ἠλέγχομεν

435 πράξεις· ἄπαρνος δ' οὐδενὸς καθίστατο,
ἅμ' ἠδέως ἔμοιγε κάλγεινῶς ἅμα.

Τὸ μὲν γὰρ αὐτὸν ἐκ κακῶν πεφευγέναι
ἠῖδιτον, ἐς κακὸν δὲ τοὺς φίλους ἄγειν
ἀλγεινόν· ἀλλὰ πάντα ταῦθ' ἤσσω λαβεῖν

440 ἐμοὶ πέφυκεν τῆς ἐμῆς σωτηρίας.

422 Κράτησεν ώρα πολλή και τέλος καταλάγιαζε,
όταν η κόρη φάνηκε· θρηνεί σαν το πικρό
πουλί βραχνά που την άδεια θα βρει,

425 ορφανή, χωρίς τα μικρά, τη φωλιά του.

Έτσι κι αυτή, γυμνό σα βλέπει το νεκρό,
σπαράζει, δέρνεται και με κατάρες άγριες
αυτούς που το 'χαν κάνει καταριέται.

Στα δυο της χέρια κουβαλά χώμα στεγνό

430 κι από ροϊ χαλκωματένιο ραντίζει

τον πεθαμένο τρεις φορές με τ' άγιασμα.

Εμείς την είδαμε κι ορμήσαμε και με το πρώτο
την πιάσαμε· δεν έμοιαζε καθόλου ταραγμένη.

Την ξεψαχνίζαμε και για τα τώρα και για τα πριν·

435 τίποτα δεν αρνιότανε, κι αυτό μου φέρνει
γλυκόπικρη χαρά στ' αλήθεια.

Όταν γλυτώνεις συμφορές είναι γλυκό,

κι όμως πικρό στη συμφορά να σέρνεις φίλους.

Όμως για μένα δε μετρούν αυτά,

440 μπροστά στη σωτηρία μου.

441 ΚΡ. Σὲ δὴ, σὲ τὴν νεύουσαν εἰς πέδον κάρᾳ,
φήσ, ἢ καταρνῆ μὴ δεδρακέναι τάδε;

ΑΝ. Καὶ φημί δρᾶσαι κούκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μή.

ΚΡ. Σὺ μὲν κομίζοις ἂν σεαυτὸν ἢ θέλεις

445 ἔξω βαρείας αἰτίας ἐλεύθερον·

σὺ δ' εἶπέ μοι μὴ μῆκος, ἀλλὰ συντόμως,

ἤδησθα κηρυχθέντα μὴ πράσσειν τάδε;

ΑΝ. Ἦδη· τί δ' οὐκ ἔμελλον; ἐμφανῆ γὰρ ἦν.

ΚΡ. Καὶ δῆτ' ἐτόλμας τούσδ' ὑπερβαίνειν νόμους;

450 ΑΝ. Οὐ γάρ τί μοι Ζεὺς ἦν ὁ κηρύξας τάδε,

οὐδ' ἡ ξύνοικος τῶν κάτω θεῶν Δίκη

τοιούσδ' ἐν ἀνθρώποισιν ὥρισεν νόμους,

οὐδὲ σθένειν τοσοῦτον ὥομην τὰ σὰ

κηρύγμαθ' ὥστ' ἄγραπτα κάσφαλῆ θεῶν

455 νόμιμα δύνασθαι θνητὸν ὄνθ' ὑπερδραμεῖν.

Οὐ γάρ τι νῦν γε κάχθές, ἀλλ' αἰεί ποτε

ζῆ ταῦτα, κούδεις οἶδεν ἐξ ὅτου ἴφάνη.

Τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον, ἀνδρὸς οὐδενὸς

φρόνημα δείσασ', ἐν θεοῖσι τὴν δίκην

460 δώσειν· θανουμένη γὰρ ἐξήδη, τί δ' οὐ;

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

441 σὲ δὴ, σὲ (καλῶ) = σε σένα, σε σένα μιλῶ

νεύω κάρᾳ = σκύβω το κεφάλι

φήσ, ἢ...δεδρακέναι = ομολογεῖς ἢ αρνεῖσαι ὅτι ἔκανες

καὶ φημί...κούκ ἀπαρνοῦμαι = και ομολογῶ και δεν αρνούμαι (ειρωνεία)

κομίζοις ἂν (αντί κόμιζε) = μπορείς να πας (ηπιότερος ο τόνος της εντολής)

ἔξω βαρείας...ἐλεύθερον (πλεονασμός) = εντελώς απαλλαγμένος από τη βαριά κατηγορία

μὴ μῆκος = όχι με πολυλογία

κηρυχθέντα (κτγρμ. μτχ.) = ότι είχε διακηρυχθεί

ἤδη· τί δ' οὐκ ἔμελλον (ενν. εἰδέναι) = το ξερα· πώς ήταν δυνατό να μην το ξέρω;

ὑπερβαίνω = παραβαίνω

450 οὐ γάρ = ναι (σχ. αποσιώπησης), γιατί δεν...

σθένω (<σθένος=δύναμη) = έχω δύναμη

ἄγραπτα κάσφαλῆ νόμιμα =

άγραφοι και απαρασάλευτοι νόμοι

θνητὸν (σε) ὄνθ' (ενδοτ. μτχ.) = εσύ, αν και θνητός

ὑπερδραμεῖν (ὑπερτρέχω) = να ξεπεράσεις

οὐ νῦν κάχθές = όχι σήμερα και χθες (δηλ. πρόσκαιροι)

αἰί ποτε ζῆ = έχουν αιώνια ισχύ

φρόνημα (<φρονῶ) = διάθεση, αλαζονεία

δείσασα (αιτιολ. μτχ.) = επειδή φοβήθηκα, από φόβο

έν θεοῖσι (εμπρ. προσδ. τόπου· δηλώνει το ενώπιον) = μπροστά

στους θεούς (η πρόθεση έν+δοτ. χρησιμοποιείται στο δικανικό λεξιλόγιο)

ἐξήδη θανουμένη (κτγρμ. μτχ.) = ήξερα πολύ καλά πως θα πεθάνω

460 τί δ' οὐ (ενν. ἔμελλον εἰδέναι) = πώς όχι; (δηλ.

γιατί να μην το ξέρω; Η πρόκληση και η περιφρόνηση υποδηλώνουν το αγέρωχο ήθος της Αντιγόνης)

461 κεί μὴ σὺ προῦκήρυξας. Εἰ δὲ τοῦ χρόνου
πρόσθεν θανοῦμαι, κέρδος αὐτ' ἐγὼ λέγω·
ὅστις γὰρ ἐν πολλοῖσιν ὡς ἐγὼ κακοῖς
ζῆ, πῶς ὄδ' οὐχὶ κατθανὼν κέρδος φέρει;

465 Οὕτως ἔμοιγε τοῦδε τοῦ μόρου τυχεῖν
παρ' οὐδέν ἄλγος· ἀλλ' ἄν, εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς
μητρὸς θανόντ' ἄθαπτον ἠνσχόμην νέκυν,
κείνοις ἂν ἤλγουν· τοῖσδε δ' οὐκ ἀλγύνομαι.
Σοὶ δ' εἰ δοκῶ νῦν μῶρα δρῶσα τυγχάνειν,

470 σχεδὸν τι μῶρω μωρίαν ὀφλισκάνω.

ΧΟ. Δηλοῖ τὸ γέννημ' ὠμὸν ἐξ ὠμοῦ πατρὸς
τῆς παιδός· εἴκειν δ' οὐκ ἐπίσταται κακοῖς.

ΚΡ. Ἄλλ' ἴσθι τοι τὰ σκλήρ' ἄγαν φρονήματα
πίπτειν μάλιστα, καὶ τὸν ἐγκρατέστατον

475 σίδηρον ὀπτὸν ἐκ πυρὸς περισκελῆ
θραυσθέντα καὶ ῥαγέντα πλεῖστ' ἂν εἰσίδοις.
Σμικρῶ χαλινῶ δ' οἶδα τοὺς θυμουμένους
ἵππους καταρτυθέντας· οὐ γὰρ ἐκπέλει
φρονεῖν μέγ' ὅστις δοῦλός ἐστι τῶν πέλας.

462 πρόσθεν τοῦ χρόνου = πριν από τον μοιραίο χρόνο, πρόωρα

λέγω = εννοώ, θεωρώ

ὅστις γάρ = ο γάρ αιτιολογεί την προηγούμενη άποψη της Αντιγόνης

καταθανὼν (αντί καταθανῶν) (υποθ. μτχ.) = αν (όταν) πεθάνει

κέρδος φέρω = έχω κέρδος, είμαι κερδισμένος

μόρος = μοίρα, θάνατος

τοῦδε τοῦ μόρου τυχεῖν (=έμἐ) = να έχω αυτή τη μοίρα, να υποστώ αυτό τον θάνατο

παρ' οὐδὲν ἄλγος (έστιν) = καθόλου δε με λυπεί

εἰ ἦν(ε)σχόμην ἄθαπτον νέκυν = αν ανεχόμευ να μένει άταφο το πτώμα

ἀλγύνομαι (<ἄλγος=πόνος) = λυπούμαι, θλίβομαι

κείνοις = δηλ. αν ανεχόταν να μένει άταφος ο

Πολυνείκης

τοῖσδε = δηλ. το να υποστέί η ίδια το μοιραίο

σοὶ δέ...τυγχάνειν = η συντακτ. σειρά: εἰ δοκῶ σοι νῦν

τυγχάνειν δρῶσα μῶρα

τυγχάνω δρῶν μῶρα = τυχαίνει να κάνω ανοησίες, είμαι ανόητος

470 ὀφλισκάνω μωρίαν = θεωρούμαι μωρός (ή)

δηλοῖ...παιδός = ο χαρακτήρας της κόρης φαίνεται πως είναι σκληρός από σκληρό πατέρα

εἴκω = υποχωρώ

τὰ ἄγαν σκληρὰ = τα πιο αλύγιστα

ἴσθι πίπτειν (αντί πίπτοντα =κτγρμ. μτχ.) = μάθε ότι ταπεινώνονται

μάλιστα = πολλές φορές, συχνά

ὄ, ἡ ἐγκρατής,- ἐς (<έν+κράτος) = στερεός, σκληρός

ὀπτὸς ἐκ πυρὸς = πυρακτωμένος

**περισκελής (<περί +σκέλλω =σκληρύνω) = πολύ
σκληρός, άκαμπτος
πλεΐστα (με επιρρ. σημασία) = τις πιο πολλές φορές
θυμούμενοι ίπποι = θυμοειδή, αγριεμένα άλογα
καταρτύομαι = σωφρονίζομαι, δαμάζομαι
ούκ έκπέλει = δεν επιτρέπεται
μέγα φρονῶ = μεγαλοφρονώ, υπερηφανεύομαι
οί πέλας (ενν. ὄντες) = αυτοί που είναι πλησίον, οι
άλλοι**

480 Αὕτη δ' ὑβρίζειν μὲν τότε' ἐξηπίστατο,
νόμους ὑπερβαίνουσα τοὺς προκειμένους·
ὔβρις δ', ἐπεὶ δέδρακεν, ἦδε δευτέρα,
τούτοις ἐπαυχεῖν καὶ δεδρακυῖαν γελαῖν.
Ἴη νῦν ἐγὼ μὲν οὐκ ἀνὴρ, αὕτη δ' ἀνὴρ,

485 εἰ ταῦτ' ἀνατὶ τῆδε κείσεται κράτη.

Ἄλλ' εἴτ' ἀδελφῆς εἴθ' ὀμαιμονεστέρα
τοῦ παντὸς ἡμῖν Ζηνὸς Ἐρκείου κυρεῖ,
αὕτη τε χὴ ξύναιμος οὐκ ἀλύξετον
μόρου κακίστου· καὶ γὰρ οὖν κείνην ἴσον

490 ἐπαιτιῶμαι τοῦδε βουλευῖσαι τάφου.

Καί νιν καλεῖτ'· ἔσω γὰρ εἶδον ἀρτίως
λυσσῶσαν αὐτὴν οὐδ' ἐπήβολον φρενῶν.
Φιλεῖ δ' ὁ θυμὸς πρόσθεν ἠρῆσθαι κλοπεύς
τῶν μηδὲν ὀρθῶς ἐν σκότῳ τεχνωμένων.

495 Μισῶ γε μέντοι χῶταν ἐν κακοῖσί τις
ἀλοὺς ἔπειτα τοῦτο καλλύνειν θέλη.

ΑΝ. Θέλεις τι μείζον ἢ κατακτεῖναί μ' ἐλών;
ΚΡ. Ἐγὼ μὲν οὐδέν· τοῦτ' ἔχων ἅπαντ' ἔχω.

480 ἐξηπίστατο ὑβρίζειν = ἤξερε καλά να αυθαδιάζει
οἱ προκειμένοι νόμοι = οἱ νόμοι που (έχουν θεσπιστεί
και) ισχύουν

ἦδε = ἔλξη από το ὔβρις, αντί τότε

ἐπαυχεῖν και γελαῖν (ως επξγ. του ἦδε) = να καυχίεται
και να χλευάζει

ἤ (επίρρ.) = αλήθεια

ταῦτα κράτη = η νίκη αυτή

κείσεται ἀνατὶ (<ἀνατος= αβλαβής) = θα εξακολουθεί να μένει χωρίς τιμωρία

ὄμαιμονέστερος (ὄ, ἤ ὄμαίμων, τὸ ὄμαιμον) = πλησιέστερος συγγενής

Ζεὺς ἔρκεϊος (ἔρκος=αυλή) = Δίας, ο προστάτης του σπιτιού

τοῦ παντὸς Ζηνὸς ἔρκείου = από όλους τους συγγενείς οὐκ ἀλύξετον (δυϊκ. αρ. του ρ. ἀλύσκω) = δε θα ξεφύγουν

ἴσον ἐπαιτιῶμαί τινα = εξίσου κατηγορώ κάποιον

490 βουλευῶσαι (επξγ. στο τάφου) = ότι δηλ. σκέφθηκε και σχεδίασε

καί νιν καλεῖτ(ε) = φωνάζτε κι αυτήν

λυσσῶσαν = λυσσασμένη, μαινόμενη

οὐδ' ἐπήβολον φρενῶν (οὔσαν) = να μην ελέγχει το λογικό της

φιλεῖ δ'...τεχνωμένων = η συντακτ. σειρά : ὁ δὲ θυμὸς

τῶν μηδὲν ὀρθῶς τεχνωμένων ἐν σκότῳ φιλεῖ

πρόσθεν ἠρῆσθαι κλοπεύς=η ψυχή αυτών που

μηχανεύονται άσχημες πράξεις στο σκοτάδι συνήθως προδίδεται ως ένοχη

ἐν κακοῖς τις ἀλοῦς (αόρ. β' του ρ. ἀλίσκομαι) = όταν συλληφθεί κάποιος την ώρα που κάνει το κακό

καλλύνω τι = στολίζω κάτι, παρουσιάζω κάτι ως ωραίο

μεῖζον = μεγαλύτερο, χειρότερο

κατακτεῖναι μ' ἔλῶν = να με συλλάβεις και να με θανατώσεις

ΑΝ. Τί δήτα μέλλεις; ὡς ἐμοὶ τῶν σῶν λόγων

500 ἀρεστὸν οὐδέν, μηδ' ἀρεσθείη ποτέ,
οὔτω δὲ καὶ σοὶ τ' ἄμ' ἀφανδάνοντ' ἔφυ.

Καίτοι πόθεν κλέος γ' ἂν εὐκλεέστερον
κατέσχον ἢ τὸν αὐτάδελφον ἐν τάφῳ
τιθεῖσα; τούτοις τοῦτο πᾶσιν ἀνδάνειν

505 λέγοιτ' ἂν, εἰ μὴ γλῶσσαν ἐγκλήοι φόβος.

Ἄλλ' ἢ τυραννὶς πολλά τ' ἄλλ' εὐδαιμονεῖ
κᾶξεστιν αὐτῇ δρᾶν λέγειν θ' ἂ βούλεται.

ΚΡ. Σὺ τοῦτο μούνη τῶνδε Καδμείων ὄρας.

ΑΝ. Ὅρῶσι χούτοι' σοὶ δ' ὑπίλλουσι στόμα.

510 **ΚΡ.** Σὺ δ' οὐκ ἐπαιδῆ, τῶνδε χωρὶς εἰ φρονεῖς;

ΑΝ. Οὐδὲν γὰρ αἰσχρὸν τοὺς ὁμοσπλάγχνους σέβειν.

ΚΡ. Οὐκουν ὄμαιμος χῶ καταντίον θανῶν;

ΑΝ. Ὅμαιμος ἐκ μιᾶς τε καὶ ταύτοῦ πατρός.

ΚΡ. Πῶς δῆτ' ἐκείνῳ δυσσεβῆ τιμᾶς χάριν;

515 **ΑΝ.** Οὐ μαρτυρήσει ταῦθ' ὁ κατθανῶν νέκυς.

ΚΡ. Εἴ τοί σφε τιμᾶς ἐξ ἴσου τῷ δυσσεβεῖ.

ΑΝ. Οὐ γάρ τι δοῦλος, ἀλλ' ἀδελφὸς ὤλετο.

ΚΡ. Πορθῶν δὲ τήνδε γῆν· ὁ δ' ἀντιστάς ὑπερ.

ΑΝ. Ὅμως ὁ γ' Ἄιδης τοὺς νόμους ἴσους ποθεῖ.

520 **ΚΡ.** Ἄλλ' οὐχ ὁ χρηστὸς τῷ κακῷ λαχεῖν ἴσος.

τί δῆτα μέλλεις (κατακτεῖναι) = γιατί λοιπόν αργείς (να με θανατώσεις)

500 ἀρέσκομαι = ευχαριστιέμαι, μου είναι κάτι ευχάριστο

ἀφανδάνω (<ἀπό + ἀνδάνω) = απαρέσκω

σοὶ τὰ μ' ἀφανδάνοντ' ἔφυ = και τα δικά μου είναι φυσικό να σου είναι δυσάρεστα

εὐκλεέστερον κλέος = λαμπρότερη δόξα

τούτοις πᾶσιν λέγοιτ' ἄν = ὅλοι αυτοί θα ομολογούσαν ἀνδάνειν = ὅτι ἀρέσει

ἐγκλείω γλῶσσαν = κλείνω το στόμα (πρβλ. «καταπίνω τη γλώσσα μου»)

ἡ τυραννίς (αφηρημ. αντί συγκεκριμ.) = ο τύραννος
πολλά τ' ἄλλα εὐδαιμονεῖ = εκτός από τα πολλά άλλα πλεονεκτήματα που έχει

κᾶξεστιν (=καὶ ἔξεστιν) = μπορεί ακόμη και

ὑπίλλω στόμα (η μεταφ. από τους σκύλους που βάζουν την ουρά στα σκέλη από φόβο) = μαζεύω τη γλώσσα, κλείνω το στόμα

σὺ οὐκ ἐπαιδῆ = εσύ δεν ντρέπεσαι

τῶνδε χωρὶς = διαφορετικά από αυτούς εδώ

510 εἰ φρονεῖς = αιτιολ. πρότ.

οὐδὲν γὰρ = ο γὰρ αιτιολογεί το εννοούμε. οὐκ ἐπαιδοῦμαι

ὁμόσπλαχνος (<ὁμοῦ + σπλάγχνον = αδελφός

χῶ (καὶ ὁ), κράση = και ο

καταντίον = ἀπέναντι ακριβῶς

ἐκ μιᾶς = δηλ. μητρὸς

χάριν (αντικ.) τιμᾶς δυσεβῆ = προσφέρεις τιμές που είναι ασέβεια

μαρτυρῶ = συμφωνῶ, επιβεβαιώνω

πορθῶν (αποπειρατ. ενεστ.) = προσπαθώντας να υποτάξει

ὑπερ (αναστροφή) = η συντακτ. σειρά : ὑπὲρ τῆσδε
γῆς

ποθῶ = επιθυμῶ, αξιώνω

ἴσος = ἴδια θέση

520 λαχεῖν (απαρ. αποτελ.) = ὥστε να λάβει την ἴδια
τιμή

521 AN. Τίς οἶδεν εἰ κάτωθεν εὐαγῆ τάδε;
ΚΡ. Οὔτοι ποθ' οὐχθρός, οὐδ' ὅταν θάνῃ, φίλος.

AN. Οὔτοι συνέχθειν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν.

ΚΡ. Κάτω νυν ἔλθοῦσ', εἰ φιλητέον, φίλει

525 κείνους· ἐμοῦ δὲ ζῶντος οὐκ ἄρξει γυνή.

ΧΟ. Καὶ μὴν πρὸ πυλῶν ἦδ' Ἰσμήνη,

φιλάδελφα κάτω δάκρυ' εἰβομένη·

νεφέλη δ' ὄφρύων ὑπερ αἱματόεν

ῥέθος αἰσχύνει,

530 τέγγουσ' εὐῶπα παρειάν.

ΚΡ. Σὺ δ', ἢ κατ' οἴκους ὡς ἔχιδν' ὑφειμένη

λήθουσά μ' ἐξέπινες, οὐδ' ἐμάνθανον

τρέφων δὺ' ἄτα κάπαναστάσεις θρόνων,

φέρ', εἶπε δὴ μοι, καὶ σὺ τοῦδε τοῦ τάφου

535 φήσεις μετασχεῖν, ἢ ἕξομῃ τὸ μὴ εἰδέναι;

ΙΣ. Δέδρακα τοῦργον, εἶπερ ἦδ' ὁμορροθεῖ,

καὶ ξυμμετίσχω καὶ φέρω τῆς αἰτίας.

AN. Ἄλλ' οὐκ ἔάσει τοῦτό γ' ἡ δίκη σ', ἐπεὶ

οὔτ' ἠθέλησας οὔτ' ἐγὼ κοινωσάμην.

540 ΙΣ. Ἄλλ' ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν οὐκ αἰσχύνομαι

ξύμπλουν ἐμαυτὴν τοῦ πάθους ποιουμένη.

521 εὐαγῆ (<εὖ + ἄγος) = καθαρά, δίκαια
οὗτοι συνέχθην (συνεχθαίρω) ἔφυν = δε γεννήθηκα
για να συμμερίζομαι το μίσος
κάτω νῦν ἐλθοῦσα = όταν πας λοιπόν στον κάτω
κόσμο
καὶ μὴν = αλλά να
εἶβομαι = σταλάζω, χύνω
νεφέλη...αἰσχύνει = η συντακτ. σειρά : ὑπὲρ δ'
ὄφρῶν νεφέλη αἰσχύνει αἱματόεν ῥέθος=και πάνω
από τα φρύδια της ένα σύννεφο ασχημίζει το
κατακόκκινο πρόσωπό της

530 τέγγω = υγραίνω, βρέχω
εὐὼψ- ὤπος (ὄ,ή) = αυτός που έχει ωραία ὄψη, ωραίος
ὡς ἔχιδν' ὑφειμένη (ὑφίεμαι) = σαν οχιά κρυμμένη
μ' ἐξέπινες = μου έπινες το αίμα
ἄτη-ης = συμφορά, καταστροφή
κάπαναστάσεις (το αφηρημένο αντί του συγκεκριμ.)
=και επαναστάτριες
τοῦδε τοῦ τάφου = σε τούτη την ταφή
ἢ (ἐ)ξομῆ (ἐξομνύω) τὸ μὴ εἶδέναι = ή θα ορκιστείς ότι
δεν ξέρεις τίποτα
ὁμοροθῶ (μεταφορά από την κωπηλασία) =
συμφωνώ
φέρω τῆς αἰτίας = δέχομαι την κατηγορία
ἄλλ' οὐκ ἑάσει τοῦτο γ' ἢ δίκη σ(οι) = όμως δε θα στο
επιτρέψει αυτό η δικαιοσύνη
κοινοῦμαι (-όομαι)= κάνω κάποιον συνεργό

540 ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν = μέσα στις συμφορές σου
ξύμπλους (ὄ,ή), ξύμπλουν (τὸ) = συνταξιδιώτης,
συμμέτοχος

542 ΑΝ. ἼΩν τοῦργον Ἄιδης χοί κάτω ξυνίστορες·
λόγοις δ' ἐγὼ φιλοῦσαν οὐ στέργω φίλην.

ΙΣ. Μήτοι, κασιγνήτη, μ' ἀτιμάσης τὸ μὴ οὐ

545 θανεῖν τε σὺν σοὶ τὸν θανόντα θ' ἀγνίσαι.

ΑΝ. Μή μοι θάνης σὺ κοινά, μηδ' ἄ μὴ ἴθιγες
ποιοῦ σεαυτῆς· ἀρκέσω θνήσκουσ' ἐγώ.

ΙΣ. Καὶ τίς βίος μοι σοῦ λελειμμένη φίλος;

ΑΝ. Κρέοντ' ἐρώτα· τοῦδε γὰρ σὺ κηδεμών.

550 ΙΣ. Τί ταῦτ' ἀνιᾶς μ' οὐδὲν ὠφελουμένη;

ΑΝ. Ἀλγοῦσα μὲν δῆτ', εἰ γέλωτ' ἐν σοὶ γελῶ.

ΙΣ. Τί δῆτ' ἂν ἀλλὰ νῦν σ' ἔτ' ὠφελοῖμ' ἐγώ;

ΑΝ. Σῶσον σεαυτήν· οὐ φθονῶ σ' ὑπεκφυγεῖν.

ΙΣ. Οἴμοι τάλαινα, κάμπλάκω τοῦ σοῦ μόρου;

555 ΑΝ. Σὺ μὲν γὰρ εἴλου ζῆν, ἐγὼ δὲ κατθανεῖν.

ΙΣ. Ἄλλ' οὐκ ἐπ' ἀρρήτοις γε τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

ΑΝ. Καλῶς σὺ μὲν τοῖς, τοῖς δ' ἐγὼ ἴδοκουν φρονεῖν.

ΙΣ. Καὶ μὴν ἴση νῶν ἐστὶν ἢ ἕξαμαρτία.

ΑΝ. Θάρσει· σὺ μὲν ζῆς, ἢ δ' ἐμὴ ψυχὴ πάλαι

560 τέθνηκεν, ὥστε τοῖς θανοῦσιν ὠφελεῖν.

ΚΡ. Τὸ παῖδε φημὶ τώδε τὴν μὲν ἀρτίως
ἄνουν πεφάνθαι, τὴν δ' ἀφ' οὔ τὰ πρῶτ' ἔφου.

542 ὧν τοῦργον...ξυνίστορες = η συντακτ. σειρά :
 Ἄιδης χοί κάτω ξυνίστορες εἰσὶ ὧν (ἐστί) τοῦργον=ο
 Ἄδης και οι θεοί του Κάτω Κόσμου ξέρουν καλά ποιοι
 έκαναν αυτήν την πράξη (της ταφής)
 οὐ στέργω φίλην = δεν τη θεωρώ δικό μου άνθρωπο
 ἀτιμάζω = στερώ την ταφή
 τὸ μὴ οὐ θανεῖν = διπλή άρνηση, γιατί εξαρτάται από
 ρήμα με άρνηση : μήτοι ἀτιμάσης
 άγνίζω = εξαγνίζω, εξιλεώνω
 μή μοι θάνης σὺ κοινά (κοινῆ) = να μην πεθάνεις μαζί
 μου, αρνούμαι να πεθάνεις μαζί μου
 ἃ μὴ (ἔ)θιγες (θιγγάνω) = αυτά που δεν άγγιξες
 άρκέσω (προσ. αντί απρόσ.) = θα είναι αρκετό ότι...
 και τίς βίος μοι φίλος = και ποια χαρά θα έχω στη ζωή
 σοῦ λελειμμένη = αν στερηθώ εσένα
 κηδεμών (ενν. εἶ) = ενδιαφέρεσαι, νοιάζεσαι γι' αυτόν

550 ἀνιῶ (<άνία) = λυπώ, πικραίνω
 εἰ γέλωτ' ἐν σοι γελῶ (αιτιολ. προτ.) = αν (διότι) γελώ
 εις βάρος σου
 τί δῆτ' ἂν ὠφελοῖμ' ἐγώ = σε τι λοιπόν θα μπορούσα
 να σε ωφελήσω
 ἀλλὰ νῦν = έστω και τώρα
 ὑπεκφεύγω = διαφεύγω (τον κίνδυνο), γλιτώνω
 ἀμπλάκω (αόρ. β' του ρ. ἀμπλακίσκω) = να στερηθώ,
 να μη συμμερισθώ
 ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἀρρήτοις τοῖς ἐμοῖς λόγοις = αλλά όχι
 χωρίς να εκφράσω τις δικαιολογίες μου
 σὺ μὲν τοῖς, τοῖς δ' ἐγὼ = εσύ στα μάτια αυτών εδῶ
 (του Κρέοντα και των Θηβαίων που συντάσσονται μ'
 αυτόν), εγώ στα μάτια των άλλων (του Ἄδη και των
 νεκρών)
 νῶν (δοτ. δυϊκ. αρ.) = ἡμῖν, για τις δυο μας

ἡ (ἐ)ξαμαρτία = το αμάρτημα, το παράπτωμα

560 τὸ παῖδε (αιτιατ. δυϊκού) = τὰς παῖδας (αντί τῶν παιδῶν)

τὸ παῖδε...τήν μέν...τήν δ' = σχῆμα «καθ' ὅλον και μέρος»

ὁ, ἡ ἄνους, τὸ ἄνουν = ανόητος, άμυαλος

ἀφ' οὗ τὰ πρῶτ' ἔφου = από την πρώτη στιγμή της γέννησής της

562 ΙΣ. Οὐ γάρ ποτ', ὦναξ, οὐδ' ὃς ἂν βλάστη μένει
νοῦς τοῖς κακῶς πράσσουσιν, ἀλλ' ἐξίσταται.

565 ΚΡ. Σοὶ γοῦν, ὄθ' εἴλου σὺν κακοῖς πράσσειν
κακά.

ΙΣ. Τί γὰρ μόνη μοι τῆσδ' ἄτερ βιώσιμον;

ΚΡ. Ἄλλ' ἤδε μέντοι μὴ λέγ'· οὐ γὰρ ἔστ' ἔτι.

ΙΣ. Ἀλλὰ κτενεῖς νυμφεῖα τοῦ σαυτοῦ τέκνου;

ΚΡ. Ἀρώσιμοι γὰρ χιτέρων εἰσὶν γύαι.

570 ΙΣ. Οὐχ ὡς γ' ἐκείνω τῆδέ τ' ἦν ἡρμοσμένα.

ΚΡ. Κακὰς ἐγὼ γυναῖκας υἱέσι στυγῶ.

ΙΣ. ὦ φίλταθ' Αἴμον, ὡς σ' ἀτιμάζει πατήρ.

ΚΡ. Ἄγαν γε λυπεῖς καὶ σὺ καὶ τὸ σὸν λέχος.

ΧΟ. Ἥ γὰρ στερήσεις τῆσδε τὸν σαυτοῦ γόνον;

575 ΚΡ. Αἶδης ὁ παύσων τούσδε τοὺς γάμους ἐμοί.

ΧΟ. Δεδογμέν', ὡς ἔοικε, τήνδε κατθανεῖν.

ΚΡ. Καὶ σοί γε κάμοί. Μὴ τριβὰς ἔτ', ἀλλὰ νιν
κομίζετ' εἴσω, δμῶες· ἐκδέτους δὲ χρῆ
γυναῖκας εἶναι τάσδε μῆδ' ἀνειμένας.

580 Φεύγουσι γάρ τοι χοὶ θρασεῖς, ὅταν πέλας
ἦδη τὸν Αἶδην εἰσορῶσι τοῦ βίου.

562 οὐδ' ὅς ἂν βλάστη νοῦς = ούτε η φρόνηση που έχουμε έμφυτη

ἐξίσταμαι = φεύγω από τη θέση μου, χάνομαι

σοὶ γοῦν (ενν. ἐξέστη) = εσένα λοιπόν σου σάλεψε

ὄθ' (=ὄτε) = αφότου, από τη στιγμή που

μόνη μοι βιώσιμον (=βιωτὸν μοι μόνη ἐστὶ) = μπορώ μόνη μου να ζήσω

τῆσδ' ἄτερ (=ἄτερ τῆσδε) = χωρίς αυτήν εδώ

νυμφεῖα = γάμοι, μνηστή

ἀρώσιμοι (μεταφ. από τη σπορά) = κατάλληλοι για καλλιέργεια

ὁ γύης,-ου = το χωράφι

570 οὐχ ὡς γ'...ἤρμοσμένα = η συντακτ. σειρά : ἀλλὰ τὰ τοῦ γάμου οὐκ ἔσται ἤρμοσμένα, ὡς γ' ἐκείνω τῆδε θ' ἤρμοσμένα ἦν = ὅμως ο γάμος με ἄλλη δε θα εἶναι τόσο ταιριαστός ὅσο μεταξύ εκείνου και αυτής

υἱεὺς-ος (=υἱὸς) = γιος

στυγῶ = μισώ

τὸ σὸν λέχος = ο γάμος σου (ο γάμος για τον οποίο μιλάς)

δεδογμένα (ενν. ἐστὶ) = έχει αποφασιστεί

καὶ σοί γε κάμοι (ενν. δεδογμένα ἐστὶ) = και από σένα βέβαια και από μένα

τριβὰς (ενν. ποιῶμαι) = χρονοτριβώ, καθυστερώ

δμῶς- ὠς = δούλος

ἀνειμέναι γυναῖκες = γυναίκες ελεύθερες

570 πέλας τοῦ βίου = κοντά στη ζωή τους

Στροφή α´

Χορός

Εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν·

οἷς γὰρ ἂν σεισθῆ θεόθεν δόμος, ἄτας

585 οὐδὲν ἐλλείπει γενεᾶς ἐπὶ πλῆθος ἔρπον·

ὅμοιον ὥστε πόντιον

οἶδμα δυσπνόοις ὅταν

θρήσσησιν ἔρεβος ὕφαλον ἐπιδράμη πνοαῖς,

590 κυλίνδει βυσσόθεν

κελαινὰν θῖνα καὶ δυσάνεμοι,

στόνω βρέμουσιν ἀντιπλῆγες ἀκταί.

ΧΟ.Καλόμοιρος οπού δε γεύτηκε ζωή πικρή·

ὅποιος ἀπὸ θεοῦ του σείστηκε συθέμελα το σπίτι,

585 να σέρνει συμφορές σωρό στο σόι το δε σώνει·

ὅπως το κύμα του γιαλού

την ανεμόδαρτη την ἄμμο πίσσα σωριάζει στο βυθό,

ὅταν ορμά με την ανεμική της Θράκης

το θεοσκότεινο το πέλαγος

κι ὅταν βογκοῦν στενάζοντας τα πληγωμένα βράχια.

Αντιστροφή α´

Ἄρχαῖα τὰ Λαβδακιδᾶν οἴκων ὀρῶμαι

595 πῆματα φθιμένων ἐπὶ πῆμασι πίπτοντ´,
οὐδ´ ἀπαλλάσσει γενεὰν γένος, ἀλλ´ ἐρείπει
θεῶν τις, οὐδ´ ἔχει λύσιν.

Νῦν γὰρ ἐσχάτας ὕπερ

600 ρίζας ἐτέτατο φάος ἐν Οἰδίου δόμοις
κατ´ αὖ νιν φοινία
θεῶν τῶν νερτέρων ἀμᾶ κόνις
λόγου τ´ ἄνοια καὶ φρενῶν Ἐρινύς.

Στροφή β´

Τεάν, Ζεῦ, δύναμιν τίς ἀν-

605 δρῶν ὑπερβασία κατάσχοι,
τὰν οὐθ´ ὕπνος αἰρεῖ ποθ´ ὁ παντογήρως
οὔτ´ ἀκάματοι θεῶν
μῆνες, ἀγήρως δὲ χρόνῳ δυνάστας
κατέχεις Ὀλύμπου

610 μαρμαρόεσαν αἶγλαν.

Τό τ´ ἔπειτα καὶ τὸ μέλλον
καὶ τὸ πρὶν ἐπαρκέσει
νόμος ὄδ´· οὐδὲν ἔρπει
θνατῶν βιότῳ πάμπολύ γ´ ἐκτὸς ἄτας.

Αντιστροφή β´

Ἄ γὰρ δὴ πολύπλαγκτος ἔλ-

616 πὶς πολλοῖς μὲν ὄνασις ἀνδρῶν,
πολλοῖς δ´ ἀπάτα κουφονόων ἐρώτων·
εἰδότη δ´ οὐδὲν ἔρπει,
πρὶν πυρὶ θερμῷ πόδα τις προσαύση.

620 Σοφία γὰρ ἔκ του
κλεινὸν ἔπος πέφανται·
τὸ κακὸν δοκεῖν ποτ' ἔσθλόν
τῷδ' ἔμμεν ὅτῳ φρένας
θεὸς ἄγει πρὸς ἅταν·

625 πράσσει δ' ὀλίγιστον χρόνον ἐκτὸς ἅτας.

Αιώνες θωρώ στο σπίτι των Λαβδακιδών

595 πάθη νεκρών πάνω σε πάθη να πέφτουν·
η μια την άλλη γενιά δεν μπορεί ν' αλαφρώσει·
κάποιος θεός τη ρημάζει κι αλύτρωτη μένει.
Τώρα στο σπίτι του Οιδίποδα φάνηκε φως

600 απάνω στη στερνή του ρίζα·
όμως των θεών του κάτω κόσμου
το φονικό τη θερίζει δρεπάνι,
η τύφλα του νου κι ο αστόχαστος λόγος.

Τη δύναμή σου, Δία,

605 ποιος αλαζόνας άνθρωπος θα γονατίσει;
ο ύπνος δεν την καταλεί, που μας γερνάει,
ούτε κι οι μήνες των θεών, που δε νυστάζουν.
Αιώνιος δυνάστης κυβερνάς
στη λαμπερή φωτοχυσία του Ολύμπου.
Μέλλον, παρόν και παρελθόν
αυτός ο νόμος τα σφραγίζει :
ο βίος των θνητών καιρό δε σέρνεται πολύ
έξω από της συμφοράς το μονοπάτι.

Οι πλάνες ελπίδες που σ' άλλους βγαίνουν σε καλό,
σ' άλλους απάτη γίνονται κούφιας λαχτάρας·
φωλιάζει στον ανίδεο,
ώσπου να γλείψει της φωτιάς η φλόγα το ποδάρι του·
κάποιος φανέρωσε λόγο βαρύ, γι' αυτό σοφό:
το κακό φαντάζει καλό

**στο νου εκείνου
που θεός στη συμφορά τον πάει·
κι έξω από συμφορές για λίγο χρόνο χαίρεται.**

(Έρχεται ο Αίμονας.)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (376-581)

Α' Σκηνή : στ. 376-445. Πρόσωπα: Κρέων- Φύλακας- Αντιγόνη -Χορός.

Η Αντιγόνη μαζί με τον φύλακα μπαίνουν από την αριστερή πόροδο. Από άποψη θεατρικής οικονομίας φαίνεται ότι έχουν περάσει πολλές ώρες από την αναχώρηση ως την επιστροφή του φύλακα.

376 - 383 Ο κορυφαίος, έκπληκτος, αναγγέλλει την εμφάνιση της Αντιγόνης.

376 δαιμόνιον τέρας (ακατανόητο μυστήριο)· το φαινόμενο χαρακτηρίζεται ως θεόσταλτο θαύμα, γιατί ο δράστης της ταφής είναι γυναίκα και μάλιστα η Αντιγόνη, η ανιψιά του Κρέοντα και μέλλουσα νύφη του.

381 - 383 οὐ δὴ που...ἄγουσιν...καθελόντες (μήπως και πάτησες...σε φέρανε)· η πράξη χαρακτηρίζεται ασύνετη, γιατί με την παράβαση της διαταγής η Αντιγόνη εξέθεσε τη ζωή της σε κίνδυνο.

384 - 387 Με χαρά ο φύλακας δείχνει την Αντιγόνη και φωνάζει ότι πιάστηκε ο δράστης.

385 ἀλλὰ ποῦ Κρέων (μα πού 'ναι ο Κρέοντας)· ο φύλακας αξιώνει την παρουσία του Κρέοντα, χωρίς να νιώθει γι' αυτόν δέος, όπως προηγουμένως.

386 ὄδ' ἐκ δόμων...περᾶ (να τος...βγαίνει)· θεατρική σύμπτωση. Ο Κρέων, βγαίνοντας από το παλάτι, ακούει τα λόγια του χορού.

388 - 389 ἄναξ...γνώμην (βασιλιά...εἶχα πρώτα)· ο φύλακας στις ερωτήσεις του Κρέοντα δε δίνει άμεση

απάντηση, αλλά μ' ένα γνωμικό δικαιολογεί την επιστροφή του. Η γνωμολογία στην αρχαία τραγωδία δεν είναι ανάλογη με το ήθος ή τη μόρφωση των προσώπων που τη χρησιμοποιούν· π.χ. ο φύλακας δεν είναι τόσο μορφωμένος, όσο δείχνει ο συλλογισμός του. Σε πολλές σκηνές των αρχαίων τραγωδιών απλοϊκοί άνθρωποι επιδίδονται σε φιλοσοφικές σκέψεις ή σε περίτεχνες εκφράσεις.

389 - 394 ἐπεὶ σχολῆ... ἀπώμοτος (κι εγὼ ορκίστηκα...κι ας ορκίστηκα)· φλύαρη περιπτολογία, με την οποία ο φύλακας αφηγείται τα εμπόδια που ξεπέρασε. Στην ουσία ο διάλογος με τον φύλακα αποτελεί τέχνασμα του ποιητή, για να επιβραδύνει την άμεση αντιπαράθεση Κρέοντα - Αντιγόνης.

397 θοῦρμαιον (τὸ ἔρμαιον-τα βρετίκια)· οι αρχαίοι θεωρούσαν ότι το ευτυχές εύρημα οφειλόταν στην εύνοια του Ερμή.

398 - 399 ὡς θέλεις...κάξέλεγχε (και τὼρα βασιλιά μου...και βρες τα)· ο φύλακας, αδιαφορώντας για την τύχη της Αντιγόνης, δε συνιστά τη νόμιμη ανακριτική διαδικασία, αλλά την αυθαίρετη ανάκριση και καταδίκη, που είναι αρεστή στον Κρέοντα.

399 - 400 ἐλεύθερος...κακῶν (εγὼ να φύγω...ρετσινιά)· ο πλεονασμός δείχνει τη βιασύνη του φύλακα ν' απαλλαγεί από το βάρος της ενοχής.

401 - 404 τῷ (τίνι) τρόπῳ - πόθεν (πότε και πώς την έπιασες); Η διπλή ερώτηση υποδηλώνει την έκπληξη του Κρέοντα.

403 ἢ καὶ ξυνίης (εἶσαι με τα σωστά σου)· ο Κρέων δυσπιστεί σ' αυτά που ακούει από τον φύλακα.

404 ταύτην ἰδὼν θάπτουσαν (να θάβει την είδα τον

νεκρό)· η οπτική αντίληψη ήταν πολύ ισχυρή στους αρχαίους και δεν άφηνε περιθώρια αμφιβολίας.

406 καὶ πῶς ὁρᾶται...ἠρέθη

(και πώς την είδατε...αυτοφώρω); Το νόημα της ερώτησης είναι : τι έκανε και σεις την είδατε και την πιάσατε;

407 τοιοῦτον ἦν τὸ πρᾶγμα (ἄκου πῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα)· ο φύλακας αφηγείται με θαυμάσιο τρόπο τις συνθήκες σύλληψης της Αντιγόνης. Στην ουσία μεταφέρει στους θεατές γεγονότα που έγιναν μακριά από το παλάτι ή ό,τι δεν είδαν οι θεατές στη σκηνή.

409 πᾶσαν κόνιν σήραντες (σαρώσαμε τη σκόνη)· η πράξη αυτή ισοδυναμούσε με εκταφή του πτώματος, για να το φάνε τα σκυλιά και τα όρνια.

410 μυδῶν τε σῶμα γυμνώσαντες εὖ (και καλά...πτώμα)· ρεαλιστική περιγραφή που προκαλεί την αποστροφή, ενώ μαρτυρεί και τον πανικό των φυλάκων.

413 ἐγερτὶ κινῶν ἄνδρ' ἀνὴρ (ο ένας τον άλλο ξάγρυπνο κρατούσε)· η φρούρηση του νεκρού δε γίνεται με βάρδιες αλλά από όλους τους φύλακες.

415 - 417 ἔστ' ἐν αἰθέρι... ἔθαλπε (ὥσπου μεσουρανίς...έβραζε το λιοπύρι)·«η Αντιγόνη αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα χρονικής πυκνότητας της δράσης, όπου όλα τελούνται μέσα στο χρονικό διάστημα μιας ημέρας» (N. Χουρμουζιάδης).

417 τότε' ἐξαίφνης (και τότε ξαφνικά)·την ήρεμη περιγραφή διακόπτει το απροσδόκητο γεγονός, τη γαλήνη διαδέχεται η θεομηνία.

418 τυφῶς... οὐράνιον ἄχος (λίβας...θεομηνία)· δραματικό εύρημα του Σοφοκλή· η θύελλα διευκολύνει

την Αντιγόνη να πλησιάσει το πτώμα, χωρίς να γίνει αντιληπτή. Η Αντιγόνη ατρόμητη προχωρεί στην εκπλήρωση του χρέους, την ώρα που και οι φύλακες κλείνουν τα μάτια από τον φόβο.

424 - 426 ὡς ὄταν...οὔτω χαῦτη (θρηνεῖ σαν...ἔτσι κι αὐτή)· πλατιά ομηρική παρομοίωση για υποδήλωση του θρήνου και του βαθύτατου ψυχικού πόνου. Οι Αθηναῖοι γνώριζαν τέτοιες σκηνές, όταν στις αθηναϊκές οικογένειες ἔφτανε η εἶδηση του θανάτου των παιδιών τους στη μάχη.

427 - 428 ἔκ δ' ἄρας κακὰς ἤρᾱτο (και με κατάρεις ἀγριες) οι αρχαῖοι πίστευαν ἀπὸ παλιά ὅτι οι κατάρεις εἶχαν μαγική δύναμη.

429 καὶ χερσὶν...φέρει κόνιν (στα δυο της χέρια...στεγνὸ)· η Αντιγόνη ἔρχεται πάλι, για ν' ἀποδώσει πλήρως τις τιμές στον νεκρό. Προχωρεί στη δεύτερη ταφή του Πολυνείκη, ἐνῶ η ἴδια εἶχε κάνει και την πρώτη, ὅπως βεβαιώνουν οι φύλακες (πρβλ. στ. 434-435).

431 χοαῖσι τρισπόνδοισι· λέγονταν τρισπονδες οι νεκρικές προσφορές ἢ γιατί κάθε στοιχεῖο τους (μέλι, γάλα, κρασί) προσφερόταν χωριστά ἢ γιατί, μ' ὅλα αὐτὰ ανακατεμένα, ράντιζαν τον νεκρό, στραμμένοι προς τη δύση που πίστευαν ὅτι βρισκόταν ο Ἄδης.

432 - 433 χήμεῖς ἰδόντες...ἐκπεπληγμένην (εμεῖς την εἶδαμε...ταραγμένη)· στην αφήγηση του φύλακα διαγράφονται τρεις καταστάσεις : η αγωνία και η σπουδή των φυλάκων να συλλάβουν το «θήραμα» (=θηρώμεθα)· η ἀταραξία της Αντιγόνης που προέρχεται ἀπὸ τη συναίσθηση ὅτι εκπλήρωσε το χρέος της· η συμπάθεια (ἔλεος) των θεατῶν για την ηρωίδα.

19. Jean – Luis Bezdard, Η Αντιγόνη συλλαμβάνεται ενώ ρίχνει χώμα στο νεκρό Πολυνείκη. Σχέδιο. Παρίσι, ιδιωτική συλλογή.

435 - 440 ἄπαρνος...τῆς ἐμῆς σωτηρίας (τίποτα δεν αρνιόταν...στη σωτηρία μου)· είναι χαρακτηριστική η διαφορά του ἠθους φύλακα και Αντιγόνης: ο πρώτος για το μόνο που ενδιαφέρεται είναι ο εαυτός του· η δεύτερη θυσιάζει ακόμη και τη ζωή της για τον αδελφό της.

436 ἠδέως κάλγεινῶς (γλυκόπικρη χαρά)· η σύμπτωση αυτών των ασυμβίβαστων συναισθημάτων του φύλακα είναι φαινομενική· στην πραγματικότητα κυριαρχεί η χαρά για τη σωτηρία του.

441 σὲ δὴ...ἔς πέδον κάρᾱ· με την αναδίπλωση του σὲ ο Κρέων θέλει ν' αποσπάσει την προσοχή της Αντιγόνης, η οποία, βυθισμένη στις σκέψεις της, στέκεται σιωπηλή με καρφωμένα τα μάτια στο έδαφος. Η σιωπή στο θέατρο είναι στοιχείο δραματικό που έχει σκοπό να διεγείρει την προσοχή του θεατή.

443 καὶ φημὶ κούκ ἄπαρνοῦμαι· ὅπως ἦταν διπλή η ερώτηση του Κρέοντα, ἔτσι και η απάντηση της Αντιγόνης είναι διπλή (πῶς λέγεται αυτό το σχῆμα;), προκειμένου να βεβαιωθεί η πράξη της ηρωίδας και ν' αποκλειστεί κάθε παρεξήγηση.

444 - 445 σὺ μὲν κομίζοις ἄν... ἐλεύθερον · ο φύλακας φεύγει από την αριστερή πάροδο, για να υποδυθεί το πρόσωπο της Ισμήνης.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Η σύλληψη της Αντιγόνης γεννά διαφορετικά συναισθήματα στον χορό και στον φύλακα. Να τα επισημάνετε και να δικαιολογήσετε την προέλευσή τους.

2 Να συγκρίνετε τη συμπεριφορά του φύλακα στις δύο σκηνές του επεισοδίου.

3 Σημειώστε με Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο τα στοιχεία της θεατρικής οικονομίας που νομίζετε ότι περιέχει η σκηνή αυτή (στ. 376-445) :

α. επιβράδυνση	☐
β. ενότητα χρόνου	☐
γ. προοικονομία	☐
δ. θεατρική σύμπτωση	☐

4. Η σκηνή της θύελλας αποτελεί εύρημα του Σοφοκλή:
α. για να εντυπωσιάσει ο φύλακας με την περιγραφή
β. για να πλησιάσει αθέατη η Αντιγόνη τον νεκρό
γ. για να δείξει την οργή των θεών
Να υπογραμμίσετε τη σωστή απάντηση.

5 Μέσα από την αφήγηση του φύλακα προβάλλουν ορισμένα γνωρίσματα του ήθους των φυλάκων. Ποια είναι αυτά;

6 Πώς εκδηλώνει η Αντιγόνη την αγάπη της προς τον Πολυνείκη;

Β΄ Σκηνή : στ. 446-525. Πρόσωπα: Κρέων-Αντιγόνη-Χορός.

Σ' αυτή τη σκηνή κυριαρχεί η σύγκρουση των δύο πρωταγωνιστών του δράματος, που καθένας τους εκπροσωπεί κι έναν διαφορετικό κόσμο.

447 - 449 ἤδησθα...νόμους; Ο Κρέων ανακρίνει την Αντιγόνη. Αν αποδεικνυόταν ότι η κόρη αγνοούσε τη διαταγή του, ασφαλώς θα μετριαζόταν η ποινή.

450 - 455 οὐ γάρ...ᾤρισεν...τὰ σὰ κηρύγμαθ'· η Αντιγόνη, παραλείποντας την κύρια πρόταση: ναι, τόλμησα...(σχήμα αποσιώπησης), δικαιολογεί τη συμπεριφορά της, ενώ έμμεσα χλευάζει τη βασιλική απαγόρευση (τάδε). Ο Δίας και η Δίκη επιβλέπουν την τήρηση της ηθικής τάξης στον κόσμο και με τους νόμους τους απαιτούν την απόδοση των καθιερωμένων τιμών στους νεκρούς.

Παράλληλα η Αντιγόνη εκφράζει την ηθική του κοινού αίματος, της

συγγένειας, της οικογένειας. Αντίθετα ο Κρέων είναι υπέρμαχος της πόλης-κράτους που είναι σύνθεση γενών.

454. ἄγραπτα κάσφαλῆ θεῶν νόμιμα · ο αγώνας της Αντιγόνης έχει περιεχόμενο την προάσπιση του θείου δικαίου και των ηθικών αξιών. Είναι μια θέση του Σοφοκλή που έχει προετοιμαστεί από τον Αίαντα, όταν εκεί (στ. 1343) ο Οδυσσεύς τονίζει ότι η απαγορευτική διαταγή του Αγαμέμνονα, σχετικά με την ταφή του πτώματος του Αίαντα, δεν πλήττει τον Αίαντα αλλά τους νόμους των θεών.

460 θανουμένη γὰρ ἐξήδη· η πράξη της Αντιγόνης είναι συνειδητή και είναι αποτέλεσμα ελεύθερης επιλογής. Οι Αθηναίοι, κατά τον Περικλή, τολμούσαν να υπολογίζουν με ακρίβεια τις συνέπειες όσων επιχειρούσαν (Θουκ. 2,40,3).

466 - 468 εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς... ἂν ἤλγουν · η Αντιγόνη με την ταφή του Πολυνείκη εκδήλωσε και την αγάπη της αλλά και το ηθικό χρέος προς τον αδελφό της ως η πιο στενή συγγενής του.

473 - 478 ἀλλ' ἴσθι...καταρτυθέντας · ο Κρέων απαντά τυπικά στον χορό, όμως πραγματικός αποδέκτης των μεταφορικών απειλών του είναι η Αντιγόνη, που η απροκάλυπτη ομολογία της έχει πληγώσει τον ανδρισμό του και έχει εξευτελίσει τη βασιλική του ιδιότητα.

479 δοῦλός ἐστι τῶν πέλας · η φράση δεν υποδηλώνει μόνο το τυραννικό ήθος του Κρέοντα, κάτι που οι Αθηναίοι μισούσαν, αλλά και την άστοργη περιφρόνησή του για μια βασιλοκόρη συγγενή του.

484 ἐγὼ μὲν οὐκ ἀνὴρ, αὕτη δ' ἀνὴρ · φαίνεται πως ο Κρέων θέλει να τιμωρήσει την Αντιγόνη, για ν'

αποκαταστήσει την αντρική του τιμή και την αξιοπρέπεια.

486 - 489 ἄλλ' εἴτ' ἀδελφῆς...κακίστου · ο Κρέων αισθάνεται ότι απέναντί του έχει έναν άνθρωπο τον οποίο μπορεί να εξουσιάσει όχι όμως και να τον λυγίσει· απαιτεί γ' αυτό ένα ακόμη θύμα, την Ισμήνη.

487 Ζηνὸς Ἐρκείου · ο ἔρκειϊος Ζεὺς ἦταν προστάτης της οικογενειακής αυλής και γενικότερα της συγγένειας. Ο τρόπος που μιλάει ο Κρέων προοικονομεί τη στάση του στη σκηνή του Τειρεσία.

491 - 494 ἔσω γὰρ εἶδον ... τεχνωμένων· είναι φανερή η καχυποψία του Κρέοντα αλλά και η τραγική του πλάνη. Η Ισμήνη ήταν παραγμένη, γιατί φοβόταν μήπως συλληφθεί η Αντιγόνη και όχι γιατί ήταν η ίδια συνένοχος στην ταφή. Ο Κρέων συμπεραίνει στηριγμένος σε αυθαίρετες εντυπώσεις και ερμηνείες.

497 θέλεις τι...έλών; Η κοφτή και ξεκάθαρη ερώτηση της Αντιγόνης ισοδυναμεί με έντονη προτροπή: πάψε να φλυαρείς κι αφού με συνέλαβες, κάνε με ό,τι θέλεις.

499 - 501 ὡς ἔμοι...ἀφανδάνοντ' ἔφω · οι διαφορετικές αντιλήψεις και συμπάθειες των δύο πρωταγωνιστών κάνουν αγεφύρωτη τη μεταξύ τους απόσταση και προοικονομούν το αναπόφευκτο τέλος της Αντιγόνης.

502 - 504 καίτοι πόθεν κλέος... τιθεῖσα; Η Αντιγόνη χαρακτηρίζει και πάλι την πράξη της ως εκδήλωση αδελφικής αγάπης, που είναι σύμφωνη με την ηθική κάθε εποχής και θα της χαρίσει την υστεροφημία.

504 τούτοις τοῦτο πᾶσιν ἀνδάνειν· «ίσως θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι εδώ προετοιμάζεται η τόσο διαφορετική στάση του χορού στο τελευταίο μέρος του δράματος» (Α. Lesky).

508 - 525 Στη στιχομυθία ο αγώνας λόγων βαθαίνει το χάσμα ανάμεσα

στον Κρέοντα και την Αντιγόνη, αφού καθένας τους εκφράζει και πάλι κατηγορηματικά αυτό που θεωρεί σωστό.

523 οὔτοι συνέχθειν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν· ο πιο φημισμένος στίχος του δράματος. Η αρνητική στάση της Αντιγόνης απέναντι στο μίσος και η κατάφασή της απέναντι στην αγάπη αναφέρονται άμεσα στον Πολυνείκη· μ' αυτή τη δήλωση εκφράζεται η φύση της ηρωίδας. Η χρήση των σύνθετων ρημάτων **συνέχθειν, συμφιλεῖν** προβάλλουν το χαρακτηριστικότερο στοιχείο της προσωπικότητας της Αντιγόνης. Τα συναισθήματα και η συμπεριφορά της καθορίζονται από τους κοινούς αδελφικούς δεσμούς και με τους δύο (**συμφιλεῖν**) και όχι από τη συμμετοχή της στο μίσος τους για την κατάκτηση της εξουσίας (**συνέχθειν**).

524 - 525 κάτω νυν...γυνή · το ξέσπασμα της οργής του Κρέοντα υποδηλώνει ότι αυτός είναι ο ηττημένος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Ποιες αρχές υποστηρίζει η Αντιγόνη και με ποια επιχειρήματα τις υπερασπίζεται;

- 2** Μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο Κρέων υπερασπίζεται πολιτικές αρχές;
- 3** Πώς παρουσιάζεται το ήθος της Αντιγόνης και πώς του Κρέοντα από τη μεταξύ τους σύγκρουση;
- 4** Να κρίνετε την αντιπαράθεση Κρέοντα-Αντιγόνης από την άποψη των λεκτικών εντυπώσεων.
- 5** Ποια αντιστοιχία με την Αντιγόνη έχουν οι παρομοιώσεις που χρησιμοποιεί ο Κρέων;
- 6** Να αναπτύξετε σε σύντομο δοκίμιο τον στίχο 523.
- 7** Τι πετυχαίνει ο Σοφοκλής με τη στιχομυθία Κρέοντα και Αντιγόνης (στ. 508-525);

8 Σημειώστε με X στο αντίστοιχο τετράγωνο τη σωστή απάντηση:

Ο Κρέων διαπράττει ὕβριν στη σύγκρουσή του με την Αντιγόνη, διότι :

α. υπερασπίζεται τους νόμους του	☐
β. προσβάλλει τον ηθικό νόμο της ταφής των νεκρών	☐
γ. καταδικάζει την Αντιγόνη, χωρίς να την δικάσει	☐

9 Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις και τις φράσεις κατά σημασιολογικά ζεύγη :

α. ἴσθι
β. εἵκειν κακοῖς
γ. ἐξηπίστατο
δ. οὐκ ἀλύξετον
ε. ἀλοῦς

1. δε θα γλιτώσουν
2. όταν συλληφθεί
3. μάθε
4. γνώριζε πολύ καλά
5. να υποχωρεί στις συμφορές

10 Να σημειώσετε Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο της πρότασης είναι σωστό ή λανθασμένο.

α. πίπτειν (στ. 474) : είναι αντικ. του ρ. ἴσθι	Σωστό ☐ Λάθος ☐
β. μόρου (στ. 487) : είναι γενική διαιρετική	Σωστό ☐ Λάθος ☐
γ. εἰ φρονεῖς (χωρίς τῶνδε, στ. 510) : είναι αιτιολ. πρότ.	Σωστό ☐ Λάθος ☐
δ. τῷ δυσσεβεῖ (στ. 516) : είναι δοτ. αντικειμ.	Σωστό ☐ Λάθος ☐

Γ΄ Σκηνή : στ. 526-581. Πρόσωπα: Κρέων- Ισμήνη- Αντιγόνη- Χορός.

Η Ισμήνη, συνοδευόμενη από τους δύο ακολούθους του Κρέοντα, βγαίνει από το ανάκτορο με βήμα σεμνό. Το πρόσωπό της είναι ξαναμμένο από τα κλάματα, γιατί έχει πληροφορηθεί τη σύλληψη της Αντιγόνης. Η είσοδος και του τρίτου υποκριτή εμπλουτίζει τη σκηνή με τις αντιθέσεις τριών διαφορετικών χαρακτήρων.

532 - 533 οὐδ' ἐμάνθανον ... θρόνων· χαρακτηριστική υπερβολή του Κρέοντα, ο οποίος νιώθει ανασφάλεια και θεωρεί την παραβίαση της διαταγής του ως απόπειρα ανατροπής του από τον θρόνο.

536 - 537 δέδρακα...καὶ φέρω τῆς αἰτίας· «η Ισμήνη δείχνει πρόθυμη να μοιραστεί την ενοχή της Αντιγόνης, σε μια έξαρση ηρωισμού που μπορούν να δείχνουν οι αδύνατοι άνθρωποι σε οριακές καταστάσεις» (Α. Lesky).

542 ὧν τοῦργον Ἴαιδης χοὶ κάτω ξυνίστορες· η Αντιγόνη φοβάται μήπως δεν την πιστέψει ο Κρέων και επικαλείται γι' αυτό τη μαρτυρία του Πλούτωνα και των άλλων θεοτήτων του κάτω κόσμου.

546 μή μοι - μηδ' ἄ μὴ · με την παρήχηση του μη η Αντιγόνη παρωδεί τα προηγούμενα λόγια της Ισμήνης και αρνείται να δεχθεί τη συμμετοχή της στην ταφή.

548 - 558 Η κλιμάκωση και η ένταση του διαλόγου δηλώνονται χαρακτηριστικά με τη μετάβαση από δίστιχα σε μονόστιχα.

549 Κρέοντ' ἐρώτα· η πικρή ειρωνεία έμμεσα παραπέμπει στο στ. 47 και έχει την έννοια : ο Κρέων,

για τον οποίο φρόντιζες, θα σου υποδείξει πώς να ζήσεις· εγώ θα πεθάνω.

550-556 Στις διαρκείς παρακλήσεις της Ισμήνης η Αντιγόνη φαίνεται αρνητική. Επιμένει στην αποκλειστικότητα μιας πράξης που της ανήκει και δε βρίσκει ούτε μια λέξη, για να επαινέσει την αλλαγή του ήθους της αδελφής της.

557 *σὺ μὲν τοῖς, τοῖς δ' ἐγὼ* · υποδηλώνονται οι επιλογές, η ευθύνη και οι συνέπειες της συμπεριφοράς καθεμιάς. Η Ισμήνη στα μάτια του Κρέοντα και των Θηβαίων φαινόταν ότι ενεργούσε σωστά (υπακούοντας στη διαταγή). Η Αντιγόνη ενεργούσε σωστά (θάβοντας τον αδελφό της) κατά την κρίση του Άδη και των νεκρών.

561 - 562 *τὼ παῖδε...ἔφυ*· η υψηλοφροσύνη των δύο αδελφών και η άμιλλά τους γύρω από μια πράξη, που οι συνέπειές της ήταν ο θάνατος, θεωρούνται από τον Κρέοντα ως αφροσύνη.

566 *τί γὰρ μόνη...βιώσιμον;* Αυτό που φαίνεται ότι τρομάζει την Ισμήνη είναι η μοναξιά και όχι ο θάνατος. Ίσως ο φόβος της μοναξιάς να της έδιωξε και την αρχική δειλία, αφού με τον θάνατο της Αντιγόνης θα έχανε και τον τελευταίο αγαπημένο συγγενή.

569 *ἀρώσιμοι γύαι*· μεταφορά από τους αγρούς. Είναι συνηθισμένη στα αρχαία κείμενα η μεταφορά κατά την οποία η γυναίκα εικονίζεται σαν αγρός, τον οποίο ο άνδρας οργώνει, για να αποκτήσει παιδιά.

572 *ὦ φίλταθ' Αἴμον, ὥς σ' ἀτιμάζει πατήρ*· η Αντιγόνη θεωρεί ότι η προσβολή, που δέχεται από τον Κρέοντα, αντανακλά στον Αίμονα, ο οποίος και θα αντιδράσει. Έτσι ο στίχος αποτελεί προανάκρουσμα της σκηνής που θ' ακολουθήσει.

573 - 576 ἄγαν γε λυπεῖς... κατθανεῖν· σε μια ἔνσταση του χορού με σκοπό να ασκήσει κάποια πίεση στον Κρέοντα, εκείνος αποκρούει κάθε παράκληση για απονομή χάρις και παραμένει άτεγκτος στην απόφασή του.

577 - 581 καὶ σοί γε... τοῦ βίου · ο Κρέων διατάζει τους ακολούθους του να οδηγήσουν τις δύο γυναίκες στον γυναικωνίτη των ανακτόρων. Έτσι ο ίδιος μένει μόνος στη σκηνή βυθισμένος στις σκέψεις του.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- 1** Πώς διαγράφεται στη σκηνή αυτή το ήθος της Ισμήνης;
- 2** Με ποιον τρόπο πετυχαίνει ο ποιητής να παρουσιάσει την ένταση του διαλόγου ανάμεσα στις δύο αδελφές;
- 3** Ποια είναι η θέση και ποια τα επιχειρήματα των προσώπων αυτής της σκηνής;
- 4** Ποια είναι η στάση του χορού σ' αυτή τη σκηνή;
- 5** Να παρουσιάσετε τις παρακάτω πράξεις σαν να έχουν ήδη συντελεστεί (σε παρακείμενο) :
φέρω τῆς αἰτίας, οὐκ αἰσχύνομαι
ποιουμένη ἑμαυτὴν...οὐ φθονῶ σ' ὑπεκφυγεῖν, ὥς σ'
ἀτιμάζει πατήρ, εἰσορῶσι τὸν Ἄϊδην.

6 Να αναγνωρίσετε συντακτικώς τις μετοχές που περιέχονται στους στίχους 546-551.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΑΣΙΜΟ (582-625)

Το δεύτερο στάσιμο περιλαμβάνει δύο στροφικά συστήματα που αναφέρονται στις συμφορές που πλήττουν τους ανθρώπους, όπως έπληξαν κληρονομικά τον οίκο των Λαβδακιδών. Μόνο την παντοδυναμία του Δία δεν την καταβάλλει τίποτε. Ακόμη και η ελπίδα είναι απατηλή και παρασύρει πολλούς στον χαμό.

Επειδή το περιεχόμενο του στάσιμου είναι μελαγχολικό και απαισιόδοξο, κατά τη σκηνική παρουσίαση η μουσική του αυλού, που θα συνοδεύει τα βήματα του χορού, πρέπει να είναι ανάλογη.

Α' Σύστημα
στροφή α'

582 - 585 εύδαίμονες...πλήθος ἔρπον (καλόμοιρος...δε σώνει)· χαρακτηριστική αντίθεση που παρουσιάζεται με δύο μεταφορές. Τόσο η ευτυχία όσο και η συμφορά νοούνται σε διάρκεια.

586 - 592 ὄμοιον...ἀντιπλήγες ἀκταὶ (ὅπως το κύμα...πληγωμένα βράχια)· ζωηρή παρομοίωση της θεϊκής οργής με άνεμο που συγκλονίζει τον βυθό της θάλασσας και τα κύματα ξεσπούν στις αντικρινές ακτές.

αντιστροφή α'

594 - 597 ἀρχαῖα...ἔχει λύσιν (αἰῶνες...αλύτρωτη μένει)· από τις γενικές σκέψεις, ο χορός έρχεται στο συγκεκριμένο, στον οίκο των Λαβδακιδών, που οι αλληπάλληλες συμφορές του κληροδοτούνται από γενιά σε γενιά.

599 - 600 ἐσχάτας ὑπερ ρίζας (απάνω στη στερνή του ρίζα)· η «στερνή ρίζα» είναι οι δύο κόρες του Οιδίποδα· κυρίως ο χορός αναφέρεται στην Αντιγόνη που, αν παντρευόταν τον Αίμονα, θα συνέχιζε τη γενιά του Οιδίποδα.

601 - 603 κατ' αὖ νιν...Ἐρινύς (ὅμως των θεῶν...αστόχαστος λόγος)· η μεταφορά από τον θερισμό : το φονικό δρεπάνι των υποχθόνιων θεῶν θερίζει και ρίχνει κάτω (κατ-ἀμᾶ) την Αντιγόνη.

603 λόγου τ' ἄνοια καὶ φρενῶν Ἐρινύς (η τύφλα του νου κι ο αστόχαστος λόγος)· είναι η αιτία : η ασυδοσία της γλώσσας και η τύφλωση του νου, που την προκάλεσε κάποια Ερινύς, συνδέεται με την ἀφροσύνην με την οποία χαρακτήρισε την Αντιγόνη ο χορός (στ. 383).

Β' Σύστημα στροφή β'

604 - 608 τεάν, Ζεῦ...θεῶν

μήνες (τη δύναμή σου, Δία...οι μήνες των θεῶν)· με βάση τον νόμο της αντιθέσεως ο χορός «αντιπαραθέτει την αναπόδραστη δύναμη του Δία στη χιμαιρική γνώση των ανθρώπων» (Α. Lesky).

608 - 610 ἀγήρως δὲ...αἴγλαν (αιώνιος...φωτοχυσία του Ολύμπου)· θετική διατύπωση της δύναμης και της αιωνιότητας του Δία, που στερεώνει την προηγούμενη εικόνα.

611 - 614 τό τ' ἔπειτα...ἐκτὸς ἄτας (μέλλον...το μονοπάτι)· την αιωνιότητα του νόμου για το αναπόφευκτο της ανθρώπινης δυστυχίας, τη δηλώνει ο χορός με την παράταξη τριών χρονικών σχέσεων : του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος.

αντιστροφή β'

615 - 617 ἄ γὰρ δὴ...ἐρώτων (οι πλάνες...κούφιας λαχτάρας)· ο χορός σχολιάζει ως πιο συνηθισμένη την απατηλή ελπίδα που συνδέεται με την ανθρώπινη δυστυχία.

622 - 624 τὸ κακὸν δοκεῖν ποτ' ἔσθλόν...πρὸς ἄταν (το κακό...συμφορὰ τον πάει)· το κακό φαίνεται να είναι καλό σ' εκείνον που ο θεός τον οδηγεί στην καταστροφή. Η άποψη αυτή είναι γνωστή από τον Όμηρο, τον Θέογνη και τον Αισχύλο. Σύμφωνα με τους πιο έγκριτους ερμηνευτές, η συγκεκριμενοποίηση της άποψης αυτής αναφέρεται στον Κρέοντα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- 1** Οι συμφορές που πλήττουν τους ανθρώπους νοούνται από τον χορό σε διάρκεια. Πώς εξειδικεύει ο χορός τη διαπίστωση αυτή στην οικογένεια των Λαβδακιδών;
- 2** Ο χορός χρησιμοποιεί μια εικόνα από τη φουρτουνιασμένη θάλασσα, γιατί :
 - α. η Αθήνα βρίσκεται κοντά στη θάλασσα.
 - β. οι τραγικοί -και ο Σοφοκλής- μιλάνε πιο παραστατικά στους Αθηναίους, που είναι θαλασσινός λαός, με θαλασσινές εικόνες.
 - γ. η θάλασσα εντυπωσιάζει.Να υπογραμμίσετε τη σωστή απάντηση.
- 3** Να συγκρίνετε το ψυχολογικό κλίμα (διάθεση-συναισθήματα) που επικρατεί στο Β' στάσιμο με εκείνο του Α' στάσιμου.
- 4** Πώς βλέπει ο χορός τον ρόλο του Δία;
- 5** Ποιες βασικές ιδέες εκφράζει ο χορός σ' αυτό το στάσιμο και ποια απ' αυτές θεωρείτε σημαντικότερη;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 2ου ΤΟΜΟΥ

- Α΄ Επεισόδιο
Κείμενο, Γλωσσικά σχόλια Μετάφραση..... 5
- Α΄ Στάσιμο
Κείμενο, Γλωσσικά σχόλια Μετάφραση27
- Α΄ Επεισόδιο
Ερμηνευτικά Σχόλια, Ασκήσεις31
- Α΄ Στάσιμο
Ερμηνευτικά Σχόλια, Ασκήσεις.....44

- Β΄ Επεισόδιο
Κείμενο, Γλωσσικά σχόλια Μετάφραση49
- Β΄ Στάσιμο
Κείμενο, Γλωσσικά σχόλια Μετάφραση.....73
- Β΄ Επεισόδιο
Ερμηνευτικά Σχόλια, Ασκήσεις78
- Β΄ Στάσιμο
Ερμηνευτικά Σχόλια, Ασκήσεις.....95

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτι-κών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.